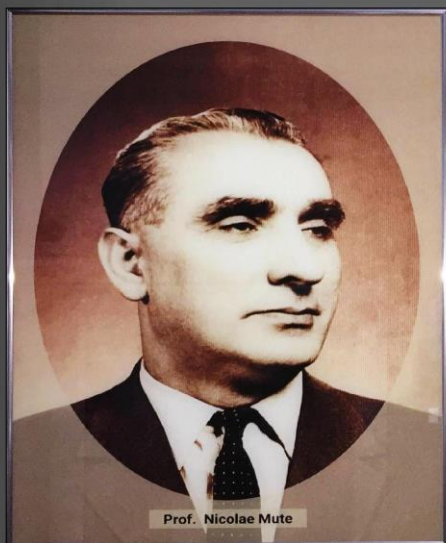

PISANII SÂNGEORZENE

OMAGIU

adus profesorilor Nicolae Mute și Octavian Scridon
ctitorii spirituali ai Liceului „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ
ANUL VIII, NR. (82), IUNIE 2019

LICEUL „SOLOMON HALIȚĂ” DIN SÂNGEORZ-BĂI

PRIMA PROMOȚIE – 1965-1966

ALEXI MARIA
ALBU VASILE
ANDRESE FELICIA
ANCA VILUȚ
ANDRONESI VARVARA
BALINT ADALBERT
BAUER MARIA
BUHOS LENUȚA
BUIA IOAN
CICEDEA GEORGE
CANDALE MARIA
CREȚU AURICA
CÂRCU MARIA
DANCIU FLOAREA
DEBREȚENI FRANCISC
DOMIDE VETURIA
FILIPOIU ILIE
GEVURTZ CORNEL
GOLAȘEVSKI IOACHIM
GRAPINI POMPEI
HARAP VIORICA
HODOROGA VALER
CAPPEL LENUȚA
LĂZĂROI ONIȘOR
MARICA MARIA
MĂGUREAN IOAN
MUREȘAN SORIN
OROS MATILDA
PETRI CĂTĂLINA-MAGDA
PORFIRI IOAN
RAȚIU GAVRILĂ
RUS MAXIM
SCRIDON MARIA-MONICA
SOHORCA VICTORIA
ȚANU RODICA
ȘTETZ ANTON
URECHE LAZĂR
VARVARI VASILE

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

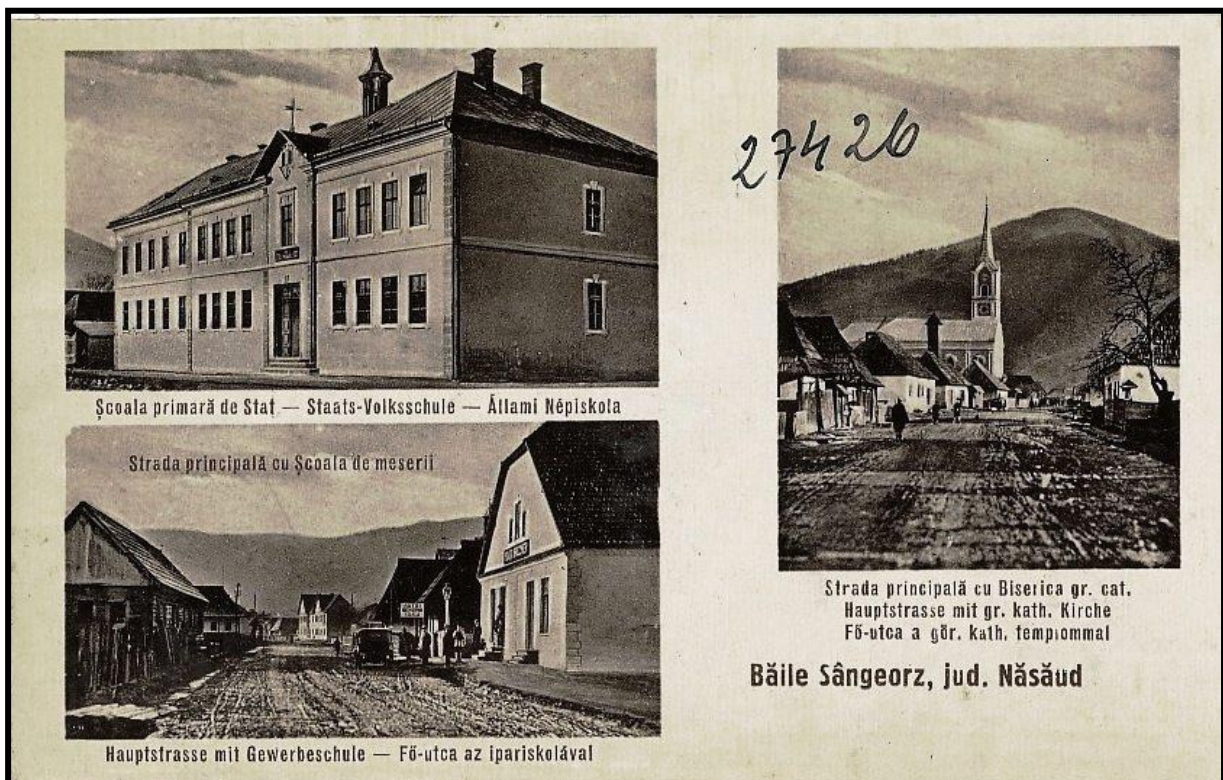
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniiisang.wordpress.com>

- Coperta 1:** Omagiu profesorilor Nicolae Mute și Octavian Scridon (Mihai Puica)
Coperta 2: Absolvenții primei promoții ai Liceului „Solomon Haliță”
Coperta 3: Absolvenții promoției 1973-1974 ai Liceului „Solomon Haliță”
Coperta 4: Profesori și absolvenți în primii ani ai Liceului „Solomon Haliță” (Arhiva foto a liceului)

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

PISANII SÂNGEORZENE - Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL VIII, NR. 6(82), IUNIE 2019

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
-----------------------------	---

OMAGIU

MUTE NICOLAE.....	6
LIVIU MOLDOVAN, <i>Doamnelor și domnilor!</i>	10
<i>Fișe matricole penale – deținut politic – ale profesorului Nicolae Mute</i>	13
OCTAVIAN SCRIDON.....	14
TEODOR TANCO, <i>Profesorul feldrihan Octavian Scridon</i>	15
OCTAVIAN SCRIDON, <i>Spovedanie în fața gropii</i>	18
VIORICA AXINTE, <i>Omagiu unor oameni deosebiți care merită mult respect</i>	20
<i>Fișe matricole penale – deținut politic – ale profesorului Octavian Scridon</i>	22

RESTITUIRI

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI, <i>Graz – Noiembrie 1870</i>	23
<i>Concertul din Sângeorgiul român</i>	25
IUSTIN SOHORCA, <i>Dare de seamă și mulțămită publică</i>	26
IUSTIN SOHORCA, <i>Un curs de pomărit</i>	27
IUSTIN SOHORCA, <i>Un salut</i>	28
<i>Dr. Laurențiu Oanea – Din activitatea de parlamentar interbelic</i>	29
DORIN DOLOGA, <i>Aspecte privind agricultura în localitatea Sângeorz-Băi în perioada 1934-1940</i>	32

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Suplica clerului român greco-catolic din Districtul Năsăudului</i>	35
---	----

DIN GRANITĂ

MILU MĂLIN, <i>Cercetări istorice</i>	40
OCTAVIAN LUNGU, <i>Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud</i>	45
M. MĂLIN, <i>D. Virgil Șotropa și „Arhiva Someșană”</i>	59
<i>Din vremuri tulburi ale revoluției</i>	61
ICU CRĂCIUN, <i>Iubirea de frate</i>	63

MUTE NICOLAE

21 noiembrie 1911, Năsăud – 11 august 1999, Sângeorz-Băi

Absolvent al Facultății de Biologie-Geografie Cluj, obținând în timp relativ scurt și gradul didactic I. era un participant activ la simpozioane și sesiuni științifice pe teme din cele mai diverse, susținând emanciparea populației prin educație și instruire, conform principiilor promovate de Asociațiunea ASTRA de-a lungul existenței sale.

A fost un martir al regimului comunist din România, fiind deținut politic.

I s-a decernat titlul de Cetățean de Onoare al orașului Sângeorz-Băi.

A avut colaborări cu asociații și fundații: *Uniunea Comunelor Grănicerești*, *Virtus Romana Rediviva* Cluj-Napoca, *Ginta Latină* Sângeorz-Băi, *Fundația George Coșbuc* și *Uniunea Scriitorilor*.

Dicționarul culturii și civilizației populare al județului Bistrița-Năsăud, volumul I - Țara Năsăudului, coordonator Ioan Seni, Editura Napoca Stars, Cluj-Napoca, 2009, p. 251, Fișă realizată de Leon Cârđan

NICOLAE MUTE

MIRCEA VLĂDICĂ¹

Această distinsă personalitate a vieții intelectuale născută și a Sângeorzului, a văzut lumina zilei în Năsăud la 12 noiembrie 1911, în familia lui Nicolae și Rodovica Mute, țărani gospodari cu mare tradiție. În capitala spirituală a celor 44 comune grănicerești – Năsăud – a isprăvit cursurile școlii primare, apoi cele gimnaziale și liceale, la renumitul liceu „George Coșbuc”. După studiile de aici, încununată cu succes, el s-a înscris și a urmat pregătirea superioară la universitatea clujeană care, din anul absolvirii sale, se numea „Regele Ferdinand I”.

Primii ani ca profesor în învățământul secundar i-a împlinit predând la catedra de geografie al Liceului din Bistrița, apoi la aceeași catedră, împreună cu cea de istorie, în Năsăud.

În anul 1942 primește ordin de chemare spre a fi trimis pe front. Datorită orientărilor sale național-patriotice, nu putea să înțeleagă că un intelectual român și profesor ar putea sluji în acele condiții sub un „steag străin” și să lupte pentru o cauză ce nu-i aparținea.

Fiind singur și necăsătorit, a luat calea codrului și, pe cărări tănuite prin zona localității Coșna, a trecut clandestin în România și s-a așezat la Vatra-Dornei unde a ocupat, de îndată, un post de înalt funcționar la Regia Cooperativă „Regna”, a cărei domenii se întindeau până în Bucovina. Aici, pentru a fi „mobilizat pe loc” și fiind un bun cunoscător al melegurilor bucovinene, dar mai ales a celor rămase în partea cedată a Ardealului, a fost cuprins în acțiunile Marelui Stat Major al Armatei Române, în grad de ofițer cu informațiile externe. Pentru a nu putea fi identificată activitatea sa de către serviciile maghiare de informații, a acționat în dublă calitate. Prin urmare, deținea și funcția de inspector al pădurilor din perimetrul Regiei Cooperative „Regna”, desfășurându-și activitatea, mai ales, în zona munților Dornișoarei – Bârgaielor, zona asupra căreia deținea toate informațiile pertinente și necesare Marelui Stat Major. Domnia-sa era unul din ofițerii adjutanți ai colonelului Dăncilă, șeful Biroului 2 al Marelui Stat Major pentru Ardeal.

Din această postură, acțiunile sale erau în total subordonate acestui organism și îndreptate spre cunoașterea în amănunțime a construcțiilor care se efectuau în acești munți, care ar fi urmat să constituie prima și a doua linie de apărare inamică din aliniamentul Munților Rodnei și cei ai Bârgaielor, prin Pasurile Rotunda și Tihuța. Serviciile pe care, acest mare bărbat și patriot român, le-a adus oștirii române și prin aceasta țării, fac parte din arsenalul și strategia de luptă a armatei din acea perioadă, iar punerea lor în aplicarea strategiei de luptă din această zonă, a permis armatei române și celei sovietice să cucerească aceste trecători fără nici un sacrificiu de sânge. Fiind bine cunoscute amplasamentele fortificațiilor din această zonă, prin străpungerea flancurilor inamice maghiaro-germane, trupele noastre, în înaintarea lor, au făcut joncțiune în spatele acelor cazemate și dinți de elefant, fără ca măcar să fie tras un singur proiectil din acele cazemate.

¹ Mircea Vlădică, *Sângeorz-Băi, veche vatră de credință și cultură românească*, Editura Napoca Star, Cluj, 2003, pp. 366-368.

MIRCEA VLĂDICĂ

După terminarea operațiunilor militare din zonă și eliberarea Transilvaniei, profesorul Nicolae Mute a revenit la catedra Liceului „Alexandru Odobescu” din Bistrița pe care o deținu-se înainte de război, catedră la care își va îndeplini nobila misiune de dascăl până la 19 februarie 1952, dată la care, ca și alți intelectuali români, a fost arestat de către organele securității din Bistrița și purtat din închisorile securității din Năsăud, Bistrița și Cluj, trimis apoi în închisoarea militară de la Ghencea și, de acolo, la Poarta Albă, de unde revine în celulele securității regionale din Cluj, care îl eliberează la 21 iulie 1954 fără „cazier judiciar”, socotindu-i-se pedeapsă administrativă întreaga perioadă de detenție ca „dușman al poporului”.

Aceasta a fost răsplata pe care marele patriot român a primit-o pentru faptul de a fi contribuit prin acțiunile și iscusința sa la scurtarea zilelor de război și a pierderilor de vieți omenești în războiul împotriva fascismului hortisto-hitlerist. Consecințele acelei detenții au fost însă cu mult mai dezastruoase, pentru că lui și tinerei sale soții nu le era îngăduit dreptul la o muncă intelectuală cinstită timp de multă vreme. Zadarnice au fost toate plângerile sale adresate Ministerului Învățământului (03.07.1956, 07.11.1956 și 10.01.1958), la care nu a primit nici un răspuns, pentru că „huliganul” nu avea voie să predea elevilor de la catedră, deoarece devenise un om periculos. Trebuia „să ardă pământul sub picioarele lor”, cum se exprima Gheorghe Gheorghiu-Dej la Plenara din octombrie 1958 al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, să „învețe ei și copiii lor ce pedeapsă primesc dușmanii poporului”. În temniță și la canal a fost părtaș de viață și gânduri cu cei mai de seamă ai țării, academicieni, miniștri, generali, preoți și legionari, țărâniști și liberali. (...). Acolo, el, a avut ocazia să-i cunoască bine pe oameni, pe cei care pentru credința în Dumnezeu și din dorința de a face o țară curată „ca soarele sfânt de pe cer”, plăteau greu, prin jertfe, îndrăzneala credinței lor.

Ca pedagog, a fost un doct integru, cu bune performanțe profesionale, ale cărui atitudini înnăscute, le-a cultivat în școală, devenind un dascăl model, în seriozitate și competență. Orele sale cu elevii erau captivante și se transformau pe măsura adâncirii problemei în adevărate ore spectacol, căruia foștii săi elevi i-au creat, nu o dată, satisfacția de a fi văzut împliniți și formați ca adevărate talente și valori.

În drumul său prin această lume, ne-a lăsat imaginea unui ilustru intelectual și om de cultură ce avea, ca fiecare din noi, idealuri și speranțe, ce i-au fost scrise în cărțile sfinte ale copilăriei și pe care, din cauza unor nedreptăți, nu și le-a putut împlini. Retrăiesc, astăzi, cu adâncă emoție acele perioade pe care le-am trăit pe viu, împreună cu profesorul Nicolae Mute, pe care îl cunoșteam din perioada refugiului de la Vatra-Dornei, perioada în care eu eram încă elev de școală primară. Fiind veche cunoștință și prieten al tatălui meu, acesta mă cunoștea încă din perioada copilăriei. O întâmplare fericită mă face să-l reîntâlnesc la gaterul Fabricii de Cherestea din Ilva-Mică, pe la începutul lui octombrie 1960, el în postura de muncitor necalificat lucrător la gater, iar eu în cea de tânăr inginer, șef al unui colectiv de partid însărcinat de Regionala Cluj cu efectuarea unui control în unitățile de învățământ ale raioanelor Bistrița și Năsăud. Atribuțiile mele, limitate, erau acelea de a verifica și constata modul în care se desfășoară procesul de învățământ, cu accent pe învățământul mediu muncitoresc de pe lângă fabrici. În localitatea Ilva-Mică funcționa, începând din acel an, un liceu muncitoresc cu activitate serală, pe lângă Școala generală de 8 ani Fabrică, al cărui director era pe atunci învățătorul Pop Dorel, un fost coleg de liceu din Nepos. Spre surprinderea mea, am constatat că școala nu avea nici un profesor, iar predarea orelor de curs pentru seral era efectuată de o parte din învățătorii din subordinea acestuia. Întrebându-l pe interlocutorul meu de ce nu-l angajează pe profesorul Mute, care este un mare specialist, care nu are serviciu și lucrează ca „muncitor necalificat”, acesta mi-a mărturisit că îi este interzis

NICOLAE MUTE

să o facă de către mai marii săi de la raion. În aceeași seară, la analiza muncii pe care eu o conduceam la Comitetul Raional de Partid, am sesizat acest aspect primului-secretar care, atunci, era Granatir, un fost mecanic din Depoul CFR, care mă cunoștea din postura pe care o aveam de inginer economist la Regionala CFR. Acesta, puțin încurcat, îmi răspunde că ar cunoaște problema, dar că profesorul este un fost deținut politic care nu poate lucra cu elevii. După ședință, în mod particular, l-am abordat pe primul-secretar cu întrebarea: „Dumneavoastră, ca prim-secretar, cunoașteți motivele pentru care Mute a fost trimis la canal?”, la care am primit un răspuns negativ, „că nu cunoaște!”. Văzându-mă intrat într-o problemă ce nu avea ieșire, i-am explicat acestuia tot ce știam eu din copilăria mea despre fostul profesor Nicolae Mute, încheindu-mi pledoaria cu aprecierea personală că, pentru faptele sale, acesta trebuia „decorat și nu închis”, așa cum s-a procedat. Drept urmare, câteva zile mai târziu, după o prealabilă verificare, profesorul Nicolae Mute a fost numit în mod provizoriu ca profesor la Liceul muncitoresc seral din Ilva-Mică, pentru ca în anii următori să refină la catedră ca profesor în Sângeorz-Băi.

Doamnelor și domnilor !

LIVIU MOLDOVAN

Mi-am conceput participarea la acest eveniment ca la o reuniune de familie, iar nu ca la o manifestare academică; drept urmare, vă rog să fiți îngăduitori, înțelegând limitele naturale ale unei astfel de intervenții.

Am ales ca MOTTO al intervenției mele un fragment dintr-un roman al scriitorului rus Turgheniev:

Într-o zi Dumnezeu a chemat la masă toate virtuțile, iar la porunca Lui s-au adunat: bunătatea, simplitatea, adevărul, credința, dragostea, speranța, mila, generozitatea, smerenia, modestia și toate celelalte. Toate erau pline de bună-cuviință. Se cunoșteau și stăteau de vorbă ca bune prietene. Două însă, deși erau alături, nu vorbeau între ele. Le-a întrebat Dumnezeu: Voi de ce tăceți ? Noi nu ne cunoaștem, Doamne! nu ne-am întâlnit niciodată – au răspuns stingerite cele două virtuți.

Acestea erau *facerea-de-bine și recunoștința*.

Ca o chestiune prealabilă aș dori să apreciez public faptul că o nestemată atât de rară a naturii umane, cum este *recunoștința*, n-a pierit de tot și și-a găsit sălaș, alături de multe alte virtuți, în sufletul veșnic-tinerei și distinse doamne profesor Ana Sima care, iată!, nu încetează să ne predea lecția omeniei și a bunului simț.

Mulțumim, și sărut-mâna doamnă profesor !

Onorați membri ai familiilor distinselor personalități omagiate astăzi!

Distinse doamne și distinși domni profesori!

Stimați foști absolvenți și invitați!

Dragi colegi!

Cred că evoluția sistemelor sociale este caracterizată de o anumită ciclicitate, fiecare perioadă impunându-se prin liderii ei cei mai reprezentativi, care prin opera lor au învins timpul și au creat istorie.

Pe temeiul acestei credințe afirm cu convingere că cele două personalități omagiate, domnii profesori Nicolae Mute și Octavian Scridon, corifei ai epocii în care au trăit, reprezintă pentru a doua jumătate a secolului trecut, de departe, cele mai proeminente personalități ale zonei, înscriindu-se într-o listă extrem de scurtă a marilor personalități ale întregii Văi a Someșului și nu numai, din perioada respectivă.

Cred de asemenea că, pornind de la vremurile și condițiile în care au activat, și văzând peste ani rezultatul muncii lor, cele două personalități astăzi celebrate nu sunt cu nimic mai prejos de iluștri lor înaintași - Artemiu Publiu Alexi, Solomon Haliță, Laurențiu Oanea, Iustin Sohorca, ș.a.

LIVIU MOLDOVAN

Domnul profesor Nicolae Mute mi-a fost profesor, diriginte și părinte adoptiv.

Cu „domnul Mute” nu m-am întâlnit întâmplător. Nu cred există întâlniri întâmplătoare. Orice om din viața noastră poate fi un test, o pedeapsă sau un cadou. Omul și profesorul Nicolae Mute a fost cel mai mare cadou pe care l-a făcut viața multora dintre noi.

A trăit și a activat într-o perioadă istorică dificilă, cu unele lumini umaniste - este adevărat, dar și cu umbre grele și absolut nemeritate, care i-au marcat în mod revoltător de nedrept destinul.

A fost un adevărat mucenic, care prin viața sa a făcut dovada că, mai devreme sau mai târziu, împotriva tuturor vicisitudinilor și opreliștilor, valoarea învinge.

Doar faptul că, împotriva uzanțelor vremii - *devenite lege la un moment dat* - profesorul Nicolae Mute continua să fie apelat de toată lumea, de la vlădică la opincă, cu apelativul **DOMNULE PROFESOR – DOMNULE DIRIGINTE** spune multe, dacă nu chiar totul.

La acea vreme apelativul „*domn - domnule !*”, avea ceva nobil, îngloba respect real și exprima recunoașterea valorii; iar domnul Mute avea valoare și primea respect.

Este dificil să caracterizezi viața unui om în câteva cuvinte.

Ceea ce a rămas și caracterizează existența omului și profesorului Nicolae Mute și justifică pe deplin recunoștința de azi și dintotdeauna, este OPERA sa.

Iar opera domniei sale este una extrem de vastă și complexă.

Opera lui suntem în primul rând NOI, noi cei prezenți azi aici, dar și alte mii de tineri ce și-au astâmpărat setea de cunoaștere de pe buzele lui.

Învățăturile adresate copiilor săi – *căci așa ne privea și ne trata* - au făcut ca *sufletelor noastre să le crească aripi*, ce peste timp le-au permis să zboare spre un înalt la care altfel nu puteau visa.

A fost o șansă – iar pentru mine șansa vieții – dar și o onoare să-l avem ca dascăl pe domul Mute; doar pronia divină poate explica norocul de a-l avea ca părinte spiritual.

Vrednicul de pomenire prof. Nicolae Mute, a fost un Om, un Dascăl și un Prieten căruia, sunt sigur, nu numai promoția mea ci toate câte l-au avut profesor îi datorează și îi poartă recunoștință.

Chiar dacă, muritor fiind, Domnia-sa ar fi avut păcate, apostolatul său l-a făcut bine plăcut lui Dumnezeu, care cu siguranță i-a deschis împărăția cerurilor.

Căci cine ar fi mai vrednic de o astfel de împărăție decât cel care și-a împărțit sufletul atâtor copii, care azi – după atâția ani - îi aduc recunoștința lor sinceră.

Vă aduceți aminte cu câtă mândrie ne spunea – stăruind să înscriem ca motto de pe tabloul de absolvire a promoției mele - 1974 – „*sunt suflet în sufletul neamului meu*”, iar noi nu înțelegeam atunci că domnul Mute simțea și trăia profund acest adevăr.

Un om cu o cultură enciclopedică, întruchipând modelul clasic al ilumiștilor, patriot înăscut, iar nu făcut din interes, slujitor devotat al ideii unirii țării cu Basarabia, fondator și președinte de onoare al Asociației Ginta Latină, activist social și cultural în cel mai curat sens, model în exprimarea pasiunii și sfătuitor părintesc asupra drumului de urmat în viață pentru multe generații, DOMNUL MUTE merită cu prisosință recunoștința noastră.

Nu pot trece neobservate și neamintite alosele sale calități de om, prieten, coleg ori de familist: smerenia, modestia, altruismul, obiectivitatea, *credința adevărată - profundă și discretă* – domnia sa fiind, în toate manifestările vieții sale, **un model; un model** a cărui atingere se dovedește un exercițiu greu, dacă nu imposibil, pentru fiecare dintre noi, cei ce reprezentăm posteritatea sa.

LIVIU MOLDOVAN

Dar oricât am vorbi despre una sau alta din multele sale calități luate separat, nimic nu ilustrează mai bine ca domnia sa principiul holismului exprimat de Aristotel în „*Metafizica*” sa , în sensul că : „**întregul este mai mult decât suma părților sale**”.

Omul Nicolae Mute avea, dincolo de fiecare dintre calități - luate *ut singuli* - un „câmp” integrator biologic?, magnetic?, empatic?, ori de o natură transcendentală? , ce te hipnotiza, te cucerea, te făcea vesel și optimist, te ambiționa și totodată îți arăta, cu deferență, limitele.

O modestă recunoaștere a meritelor domniei sale – și un semn al neuitării – este acordarea de către Consiliul Local al orașului Sângeorz Băi , la inițiativa clasei al cărei diriginte a fost – promoția 1974 – a titlului de Cetățean de onoare ”Post mortem” al orașului Sângeorz Băi.

Este datoria noastră - a promoțiilor ce le-am fost elevi - adesea epigoni raportat la înălțimea idealurilor trăite și insuflăte de domniile lor - să cinstim memoria iluștrilor noștri dascăli astăzi pomeniți, fără a-i uita însă nici pe ceilalți profesori care, complementar, ne-au întregit ca oameni.

În loc de epilog voi cita două strofe din poezia Dascălul de Octavian Goga, poezie care, dacă n-am ști, am putea crede că a fost scrisă anume avându-l în vedere pe ”Domnu’ diriginte” :

Moșneag senin, eu tâmpla ta curată
O cer pe veci nădejdiile mele pază.
Din soarele copilăriei mele
Pe fruntea ta mai licărește-o rază.

Azi, ca un sfânt dintr-o icoană veche,
Blând îmi răsai cu fața ta blajină,
Cu zâmbet bun, cu ochi cumiști și limpezi,
Strălucitori de lacrimi și lumină.

Dumnezeu să-i binecuvânteze, să-i ierte și să-i odihnească în pace pe dragii noștri profesori - Nicolae Mute și Octavian Scridon!

31 mai 2019 - Sângeorz Băi

Matricola 10862 / 1952 Unitatea Galesal

Numele MUTE Pronumele NICOLAE

Născut în anul 1911 luna Noiembrie ziua 21 în Comuna Năsăud Raionul Rodna Regiunea Rodna

Fiu al Nicolae și al Maria domicit în Comuna Năsăud Raionul Năsăud Regiunea Rodna

Ocupația la data arestării: profesor

Ocupația în trecut: idem

Studii: Universitatea

Starea materială la data arestării: fără avere

Starea materială în trecut: idem

Starea civilă: necăsătorit Originea socială: țărăni

Apartenența politică la data arestării: exclusiv M.R. în trecut P.N.F. lucrător

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de internare	Nr. Adresei și Autoritatea care l-a depus	Motivul Internării	Durata Internării
190/1952		Căsușă de forțuri alături de care se găsește un cadavru	Plum

Internarea începe la: 19.11.1952 Expiră la: 19.11.1954

Majorări (reduceri): cu 24 luni pe viața 5866

Esuri provizorii:

Reprimiri:

Esuri definitive: 23.11.54 Rădăc. Reg. N. N. Cluj cauze

Lagărul (Colonia) Galesal-253/192 Data transferării 15.01.1953

Comportarea în timpul internării:

22.11.54 dat ord. de a fi ped. og. 1109 de definitiv conf. ach. 207/298/1954 / 18301/1954

Observații:

Arct 33030/52

Fișa a fost întocmită de Șef birou Antena

Verificat și găsit în conformitate cu actele de dosar: Comandantul Unității, Șeful Biroului Evidență.

1 2 3 4 5 6 1 2 3 4 5 6

1. Numele MUTE Pronumele NICOLAE

2. Născut în anul 1911 luna Noiembrie ziua 21 în Comuna Năsăud Raionul Rodna Regiunea Rodna

3. Fiu al Nicolae și al Maria domicit în Comuna Năsăud Raionul Năsăud Regiunea Rodna

4. Ocupația la data arestării: profesor

5. Ocupația în trecut: idem

6. Studii: Universitatea

7. Starea materială la data arestării: fără avere

8. Starea materială în trecut: idem

9. Starea civilă: necăsătorit

10. Originea socială: țărăni

11. Apartenența politică la data arestării: exclusiv M.R. în trecut P.N.F. lucrător

12. Sarea civilă: necăsătorit

13. Sarea civilă: necăsătorit

14. Sarea civilă: necăsătorit

15. Sarea civilă: necăsătorit

16. Sarea civilă: necăsătorit

SEMNALMENȚE: Tălă 1,80 m. Frunța mică nasul mic gură patrigă urechi mici

SITUAȚIA JURIDICĂ:

a) Antecedentele penale: nu a mai fost pedepsit

b) Prezență, după la date de: de către: cu în vederea de creșterea:

c) Internat, de către: Dis. Reg. S. T. Rodna cu ord. Nr. 236 din 11.11.1952

d) Esuri provizorii: 11/1952 Rădăc. Ar. Rodna ord. 5866/7219/52

4) CONDAMNAT

Numele mandantului și în-stituția care l-a emis	Numărul hotărârii judecătorești și în-stituția care a emis-o	Data conținutului, esența și termenul de executare	Data expirării pedepsei	DATA EXPIRĂRII PEDEPSEI			
				Anul	Luna	Ziua	Oră

Observații:

Esuri (transferări în efecere judiciară, arest, muncă, condiții, rădăc., etc.):

Reprimiri din esuri (ef. judic., arest, evidență, reabus, corecții, etc.):

Cum a muncit și meseria în timpul:

Primit, evidențiat, etc. în penitenciar:

Profesor disciplinar:

Parțiale:

Președintele sau nu Esuri definitive: Păruș în câmpul muncii

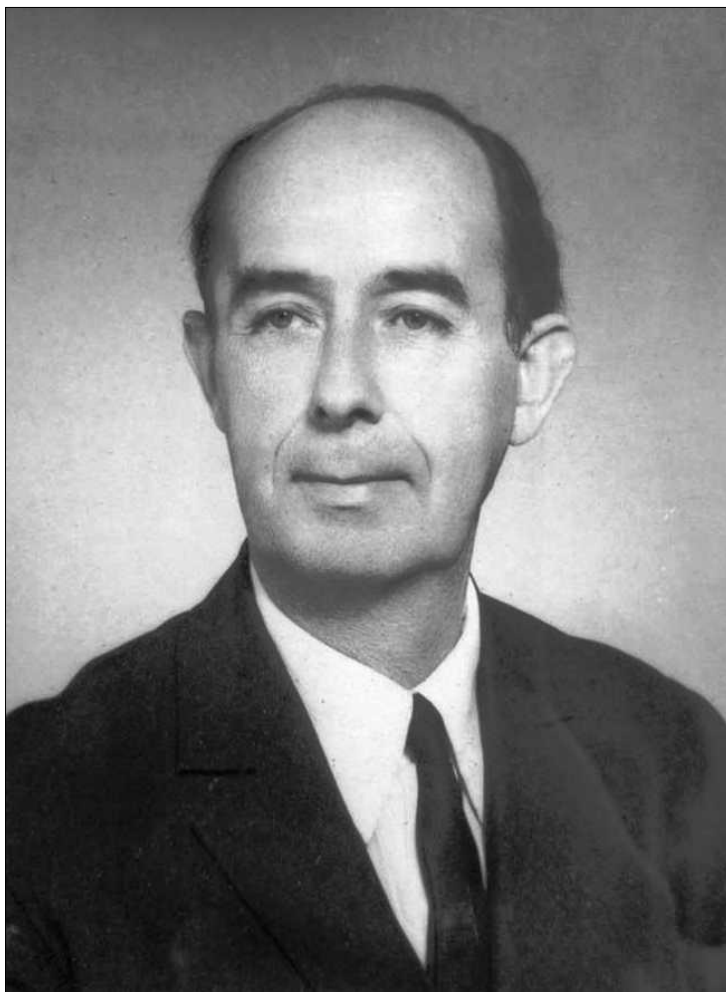
Fișa întocmită de Șef birou Antena

Verificat și găsit în conformitate cu actele de dosar de deținere dela dosar

DIRECȚIA ȘEFUL BIRoului EVIDENȚĂ ȘEFUL BIRoului EVIDENȚĂ

Fișele matricole penale – deținut politic – ale prof. Nicolae Mute

(Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc – ICCMER, Litera M)

OCTAVIAN SCRIDON

31 octombrie 1917, Feldru – 16 iulie 1984, Cluj-Napoca

Viața este o școală, uneori cam dură. Fericirea înseamnă capacitatea de a te adapta la realitate. sufletele au nevoie de idealuri și încredere. Soarta omenirii stă nu doar în mâinile lui Dumnezeu, ci și în mâinile familiei profesorilor.

Pe domnul profesor Scridon, practic pe familia de dascăli Scridon, îi venerez și îi iubesc ca pe cea mai frumoasă icoană pe care au văzut-o ochii mei pe pământ.

Îi iubesc, fie-mi iertat, că-mi permit să-i socotesc ca pe niște sfinți. Doamna Maria Scridon mi-a deschis ochii spre universul cunoașterii, punându-mi creionul între degete, iar pe domnul profesor Octavian Scridon ca cel care m-a făcut să mă împlinesc în tainele limbii și literaturii române. Îl iubesc pe domnul Scridon ca mărturisitor al credinței, dar și ca martir în comunism.

Aceasta a fost, este și va rămâne familia Scridon pentru mine!

Alexandru Dărăban

Profesorul feldrihan OCTAVIAN SCRIDON

TEODOR TANCO

Un chestionar clar alcătuit să releve activitatea de literat (publicistică și eventual manuscrisă) a profesorului, cerându-i-se a-l completa, a amânat *sine die* și s-a stins fără să fi făcut o cât de vagă trimitere la urmele scrisului său. Să fi fost nemulțumit de cât așternuse pe hârtie sau considera ne semnificative articolele puține din presă? Greu de știut exact azi când nu ar putea nega sau confirma presupunere formulată aici. De netăgăduit rămâne, însă, constatarea că virtualul eseist și condeier se cheltuise mai mult didactic și oral la public.

Octavian, fiul notarului Artene Scridon din Feldru și al Domniței, s-a născut la 31 octombrie 1917 în plin vacarm european al primului război mondial care îl ațâțase și-l declanșase Imperiul austro-ungar. Dar atunci când se făcuse de anii școlii și priceperii, era instaurată epoca interbelică și va avea parte de o instrucție bună și liniștită până aproape de terminarea și a celei universitare. Mai întâi a învățat la primara din Feldru între 1924-1928. Apoi la liceul năsăudean, numit între timp *George Coșbuc*, din 1928 până în 1936. Întâile clase secundare nu spun nimic deosebit din punct de vedere instructiv. Mai curând niște semne de întrebare, cu uimiri și în purtarea elevului aparent calm și blând, ridică emanciparea lui. În 1930 a rămas orfan de tată, și lovitura asta îi va marca restul tinereții în tot ce făcea și gândea, inclusiv scrisul. Astfel, clasele următoare le promovase an de an, fără probleme deosebite în atitudinile și manifestările sale. În 1936 absolvisc liceul, iar în sesiunea din septembrie 1937 la Liceul *George Barițiu* din Cluj a promovat bacalaureatul cu medie bună între acei candidați.

În toamnă s-a înscris la Facultatea de Filozofie și Litere a Universității din Cluj. Progresele la învățătură sunt tot mai bune, și e evidentă întâlnirea cu vocația lui trezită din letargie, chiar provocată, îndemnându-se să scrie. O face, dar totuși atât de zgârcit. Oricum, din perioada studenției sunt urmele sigure ale publicării câtorva materiale în presă. Rezultă că debutul e cel din ziarul bistrițean *Năzuința* cu articolul *Glasul recunoașterii* (1939, nr. 22, p. 3), urmat încă de câteva: *Octavian Goga, Răvaș eroilor neamului, Profesorul N. Drăganu, O târzie aducere aminte, Grija statului de cetățenii săi, Spovedanie în fața gropii*, toate în 1939, iar în anul următor, 1940, mai publică patru articole în același ziar. Dar colaborarea ce anunța pe un gazetar de tradiție năsăudeană fu brusc și dramatic întreruptă de pacostea ce dăduse peste țară și răsfrântă și peste viața lui, trebuind să plece, în urma Dictatului fascist de la Viena, cu Universitatea în refugiu la Sibiu. Alta ar fi fost evoluția scrisului său dacă vremurile erau bune. Nu i-au învins grelele încercări elanul la învățătură. El s-a mobilizat total asupra studiului și anul IV care îl încheiase la Sibiu în 1941, a fost un prilej de afirmare, anunțând pe excelentul profesor de mâine. Doctorul Ion Palage rememorase undeva cum studenții năsăudeni ce se aflau în orașul *Astrei* de îndată ce auzeau că prietenul lor Octavian Scridon

TEODOR TANCO

susținea vreun examen (fiind publice pe-atunci), cu toții mergeau să asiste, fiind un eveniment și o bucurie a lui și a celor loviți de neîndurătorul destin. Peste ani și atâtea întâmplări omenești o asemenea aducere aminte a cuiva despre succesele la examenele de odinioară n-are echivalent în note sau calificative, ci e însăși victoria nepieritoare ce ține de-o biografie. La 31 octombrie 1941 obținuse diploma de licență în *Filologia modernă*, specialitatea *Istoria literaturii române*, principal, și *Istoria românilor*, secundar.

Doi ani îndeplinise apoi îndatoririle militare, după care a ajuns profesor la Arad la o școală profesională, unde era mai puțin nevoie de știința lui bogată. Dar de îndată ce a sosit ceasul dreptei sentințe a istoriei, el s-a înapoiat acasă cu primul val al celor pribegiți, în toamna anului 1944 și, iată-l, profesor la *George Coșbuc*, liceul ce-l declarase absolvent acum 8 ani. De aici va trimite acel articol-telegramă, *Regăsiri*, la *Plaiuri năsăudene* în București (1945, nr. 34-35, p. 8), anunțând binecuvântata revenire acasă. A urmat cea mai densă și puternică activitate, de maturizare și rodire profesională. Compensator, parcă, și pentru el și pentru instituție cei 4 ani grei de ocupație și împilare străină hortystă. Tânărul entuziast, visător, idealist, harnic, ambițios și capabil de mari performanțe didactice și culturale, se avântase până acolo că își pregătea elevii pentru bacalaureat după cursurile magiștrilor universitari, cu adaptările necesare, obținând cu câteva promoții succese răsunătoare la *Română* (așa numai Traian Trăsneiu mai proceda în acei ani la liceul *Alexandru Odobescu* din Bistrița, în predarea *Științelor naturale*). S-a impus în asemenea măsură prin rezultate clare că în 1946 a fost numit director adjunct al liceului. Iar începuse să scrie și tot acum trimise câteva colaborări la *Tribuna nouă* în Cluj (informație neverificată). Încă la începutul lui 1947 a fost numit director. Numai până în vara anului 1948 a durat relansarea didactică și administrativă. Pentru a doua oară se estompase personalitatea intelectuală la vârsta tânără, și asta cu consecințe pe o viață. O confirmă și trambalarea de ici-acolo, dar mai ales la școli de nivel inferior și pregătirii și practicii de până aici, și rezultatelor care le obținuse. Astfel, între anii 1948-1951 a fost profesor la Școala generală din Feldru, în 1951-1952 profesor la Școala pedagogică din Năsăud, ca după o întrerupere și suspendare să fie iar la școala din Feldru între 1954-1962, apoi să ajungă la Sângeorz-Băi la liceu, între 1962-1977. La acesta a fost câțiva ani director-adjunct (1965-1969), i s-a acordat titlul de profesor frunțaș, și în 1971 a obținut pe baza examenelor gradul II. Însă toate veniseră târziu, echivalând cu tardive recunoașteri a unei capacități și ale unor însușiri dublate de hărnicie, care ar fi meritat validarea în plan mai înalt intelectual, de aceea nu puteau să însemne nici compensări și nici consolări. Cât privește puținele colaborări la *Făclia* din Cluj și la *Ecoul* din Bistrița, de care se amintește, nu se confirmă; și mai trebuie căutat. Acum e limpede de ce nu a completat acel chestionar: în fața lui constatând că nu se realizase la posibilitățile și, mai ales, la nivelul începuturilor și a viselor sale literare.

Se restrânsese și se retrăsese în planul îndatoririlor profesionale, didactice, și social în ambianța familiei.

Căsătorindu-se în 1947 cu învățătoarea Maria Drăgan și bucurându-se de ivirea în viață a celor două fiice, Monica și Voichița, familia îi fusese în cel mai adevărat sens și societatea (la care se adăugase în perioada sângeorzană familia Ion și Anuța Blaga și încă vreo câteva nume). Cinstita și corecta creștere și educare a urmașilor prin o pregătire intelectuală tot atât de temeinică și descifrându-le adevăratele rosturi ale vieții, îi fuseseră acestea adâncile rosturi în casă.

Iar în școală era tot la fel ca într-o familie mai mare și uneori deabusolată, cum sunt clasele mixte la o anumită vârstă și se consacra cu atenție în orele de dirigiență orientării tineretului pe căile drepte. Dar, în general, predarea cunoștințelor constituia pentru el numai

Profesorul feldrihan OCTAVIAN SCRIDON

începutul și alfabetul informării elevului în formarea omului ce trebuia realizată cu mijloace și mai bogate și permanent înnoite.

Capitolul activității culturale, atât de divers și generos sporit de fapte prin toate locurile în care a profesat, arată în persoana lui Octavian Scridon calitatea umană a educatorului. Acest travaliu asociat celui profesional îi dau dimensiunea universului apostolatului săvârșit cu discreție; asta caracterizându-l în primul rând.

Și tot astfel i-a fost și trecerea: pe perna unui pat de spital din Cluj, în zorii zilei de 16 iulie 1984, într-o liniște și liniștire de-o clipă, visând¹.

¹ Textul de mai sus a fost scris de Teodor Tanco, în *Virtus Romana Rediviva, volumul VI – Memoria viitorului*, Bistrița, 1987, pp. 398-402.

SPOVEDANIE ÎN FAȚA GROPII

- Gânduri -

OCTAVIAN SCRIDON

De obicei, în viața omului trec atâtea și atâtea zile, fără să simțim că în fiecare apus de soare se încheie o pagină din marea carte ce ne-o scriem, fără să ne dăm seama că fiecare amurg ne fură o mână de lână din caierul – mai alb ori mai cenușiu – al vieții ce ne-a fost dăruită. Dar poate mai bine-i așa. Am lăcrima prea mult în taina înserărilor, ne-ar mistui prea dureros nostalgia atâtor doruri neîmplinite. E de-ajunsă tristețea toamnelor dezgolate. Ce poate fi mai dureros, mai chinuitor, intrând într-o pădure, decât covorul nesfârșit al frunzelor palide și... moarte?

Și totuși, în afara acestor realități, - trecând chiar peste ele, - fiecare dintre noi avem câteva zile cu înțelesuri mai adânci, câteva zile în pragul cărora ne oprim, ne scuturăm povara ce ne istovește, rezemându-ne, la porțile ce ne stau zăvorâte, toiagul indulgenței pribegii. Ne așternem sumanul pe marginea șanțului și ne ascundem în palme obrazii palmuiți de vântul nesfârșitelor nerușinări întâlnite pe cărare, pentru ca, în sfârșit, să dau frâu liber gândului încătușat.

22 Noiembrie...

Pentru atâția o zi ca orișicare alta. Pentru mine însă așa cum n-a mai fost niciuna.

Era o sâmbătă cernită. Cerul plângea cu lacrimi curate de zăpadă. Jelea oare și el durerea mea? N-am știut atunci și nu pot ști nici azi. Cine-mi poate spune că voi ști mâine? Bănuiala însă m-a stăpânit ori mă va stăpâni întotdeauna.

Era prea mare suferința, pentru ca Cerul însuși să rămână împietrit.

Într-adevăr, pierdusem totul. Simțeam că zilele ce vor urma nu-mi vor putea întări credința rostului ce-l mai avea viața pentru mine. Tata așezat de alții cu mâinile încrucișate pe pieptul ce nu mai zvâcnea.

Tata

Ce stranii rezonanțe are azi cuvântul acesta în mintea mea. Și ce puteam simți oare acum nouă ani, când abia dacă-mi puteam da seama că de a doua zi nu-mi va mai fi îngăduit să-l rostesc.

Eram copil atunci – mai copil ca azi – și în neștiința mea încercam să desprind înțelesul răpirii ce se săvârșea. Firește, îmi propuneam un lucru prea greu pentru îngustimea minții mele.

Și dacă m-am văzut în neputință de a da un răspuns mulțumitor întrebărilor ce mă chinuiam, am aruncat întreaga răspundere în spatele lumii acesteia care de atâtea ori aruncă pe ulițele deznădejzii puterea de rezistență a celor slabi.

Îmi aduc aminte cum, reîntors la școala de unde plecasem la vestea îngrozitoare, prietenii mei – aceia care înainte se uitau la mine cu dragoste și îndeosebi cu încredere – în ziua acea și în cele ce au urmat au încercat să-mi arunce zâmbetul lor de compătimire, sortit să exteriorizeze întreaga lor milă. Îndrăznesc să spun azi cu toată convingerea că în situațiile acelea am simțit, mai mult decât în fața loviturii însăși, întreaga putere a durerii.

Cine n-a fost compătimit, cine n-a fost privit cu milă nu știe ce însemnează suferința în nesfârșitele și potopitoarele ei chinuri.

Lumea. Da, ea a fost de vină. Și am început s-o ocolesc, urându-o așa cum numai un copil poate să urască. La început, trebuie să recunosc, a fost greu, pentru că era pustie singurătatea mea. Cu fiecare zi ce trecea, însă descopeream în pustiul de la început colțișoare înverzite, gata să-mim ofere câte o clipă de răgaz liniștitor care să răsplătească dogorile setei ce simțeam după răspunsuri. O clipă numai și-mi era de ajuns. Apoi cu vremea, oazele s-au înmulțit și stând mereu, mereu cu mine, m-am

OCTAVIAN SCRIDON

împrietenit cu propriile adâncuri și cu sinceritate caracteristică numai lor. Apoi îmi sunt așa de dragi, pentru că-mi îngăduie să-mi plimb de atâtea ori tristețea pe întinsul nesfârșit al plaiurilor lor.

Adâncurile sufletești. Mai nepătrunse decât străfundurile mărilor și poate tot așa de vaste ca nesfârșirea bolții.

Cerul. Sufletul. Marea...

Mă opresc aici, deși pornit pe drumul acesta, mi se deschid atâtea ademenitoare perspective de gând. Mă opresc, totuși, pentru că nu mi-am luat merinde pentru o cale mai lungă și teama neajunsurilor, inerente unei călătorii îndelungate, mă înspăimântă.

De altfel, ziua aceasta – 22 Noiembrie – îmi poruncește să rămân și peste noapte, cu gândul, la căpătâiul gropii scumpe. O noapte, cel puțin lângă inima ce a fost dogorită de atâtea dragoste pentru mine.

Ziua aceasta, tată dragă, mă surprinde departe, cu ce este mai vizibil din mine, de crucea ce-ți străjuiește veșnicul locaș. Cu cea mai bună parte însă, cu ce mi-ai lăsat mai curat și mai permanent ca moștenire, vin de cu seară să-ți pot aduce ofranda în zori de zi.

Nouă ani se încheie, în noaptea aceasta, de când a început chinuitorul tău exil. Nu ți-am auzit șoapta și n-am fost dezmiertat de seninul privirilor tale. O, dar așa fi nedrept dacă așa susține că în tot acest timp ai fost departe de mine. De atâtea ori, în momente grele prin care am trecut, ți-am simțit prezența nemijlocită.

N-aș putea preciza toate clipele în care, îngenunchiat în fața altarului sfânt al Bisericii Blândului Galileian, am recunoscut șoapta îndemnurilor călăuzitoare pe drumul ce se pierdea în necunoscut.

Credința mea rămâne de nezdruncinat: nu, nu ne-ați părăsit.

Cât de mângâietoare este, pentru copilul deznădăjduit, credința aceasta! Să știi că în valea plângerii te însoțește și se roagă pentru tine un suflet din Cerul nădejdlor omenești, din împărății de lumină și cântec.

Nesfârșită bucurie!...

Vin și astăzi, iubitul meu părinte, să-mi plec genunchii în fața amintirii ce mi-a alinat cele mai crude și mai aspre suferințe. Astăzi, parcă mai mult ca altădată, simt nevoia unui călăuzitor. Urcușul e greu, iar avântul tinereții mi-a fost slăbit de atâtea nemiloase încercări. De ce să roșesc în fața acestei mărturisiri? E un adevăr pe care sunt dator să-l primesc cu resemnarea cu care primim inevitabilul. Iată de ce, rugămintea mea de azi e mai fierbinte decât cea de ieri.

Sunt încredințat că toate eforturile vieții trăite pe patul ultimelor suferințe. Abia acum încep să-mi dau seama cât de sfâșietoare a trebuit să fie despărțirea de copiii pe care i-ai iubit, cum ți-ai iubit lumina ochilor.

Tu ai fost bun; așa te-au cunoscut vecinii, prietenii și copilașii tăi. Ai fost bun așa cum ne povestește mama în puținele seri, când ne adunăm la casa pe care am clădit-o cu puțin înainte de despărțire – strădaniile tale.

De acolo de sus, unde te-a așezat pilduitoarea ta viață, cerșește zi și noapte îndurarea Cerului pentru cei dragi de pe pământ. Iar atunci când deznădejdea va încerca să sape albie adâncă în câmpiile sufletului meu, trimite-mi pe adierile nepătrunsului șoaptele încurajării, căci eu cu drag îmi voi pleca urechea la glasul venit din adâncuri și-l voi înțelege.

El îmi va hrăni sufletul pentru marea bătălie ce mă așteaptă, bătălie a cărei victoria de mâine va fi în aceeași măsură a copilului, ca și a părintelui său¹.

¹ *Năzuința*, Bistrița, Anul II, 1939, nr. 51 (12 noiembrie), pp. 2-3.

OMAGIU UNOR OAMENI DEOSEBIȚI CARE MERITĂ MULT RESPECT

VIORICA AXINTE

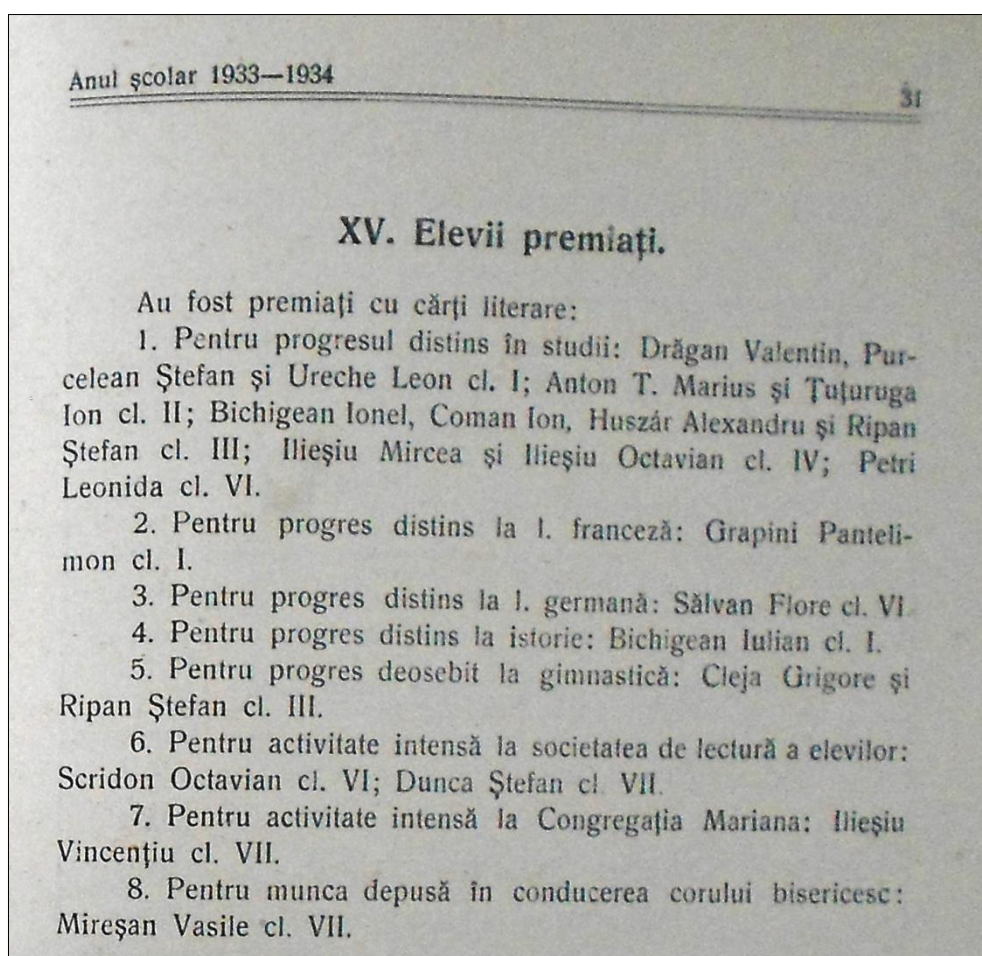
Sunt mulți ani de atunci, dar amintirile rămân încă vii. Și toate acestea, fiindcă s-au întipărit profund în sufletul unui copil, așa cum eram eu atunci. Am cunoscut bine familia Scridon: domnul Scridon Octavian a fost profesorul meu de română, doamna Maria, soția dânsului a fost îngerul meu păzitor. Și să vă spun de ce.

Eram elevă la liceu, actualul liceu „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi. Eram la o clasă de filologie, fiindcă asta îmi doream, să studiez: limbile străine, limba română, materiile umaniste. Aveam profesor de română pe domnul Scridon. Un om cult, bun la suflet, un dascăl dedicat trup și suflet meseriei. Orele dânsului erau o adevărată revelație pentru mine. De-abia așteptam să vină ora de română. Învățam cu sârg și bineînțeles că domnul profesor a apreciat acest lucru, așa încât mă încuraja mereu, îmi oferea cărți, îmi sugera ce să citesc și cum să o fac. Adeseori făcea și ore de gramatică. Trebuie spus că în liceu se face mai puțină gramatică, doar câteva ore pe semestru. Problema mea era că nu mi se fixaseră bine cunoștințele de gramatică încă din generală, așa încât aici, șchiopătam. Și-mi era foarte rușine de domnul profesor că greșeam la analize. Cu toate acestea dânsul m-a încurajat mereu. Însă, una dintre întrebările pe care mi le punea spre finalul liceului era unde voi da la facultate. Bineînțeles că eu afirmam sus și tare că voi da la Filologie. Numai că... eram cinci frați, părinții nu aveau un venit stabil, lucrau și ei pe unde puteau, așa încât ideea că eu aș merge la facultate și că ar trebui ca ei să-mi plătească niște taxe i-a îngrozit. Nu aveau de unde. De aici tragedia. Spre sfârșitul liceului domnul profesor a făcut o pregătire specială cu elevii care doreau să meargă la Litere. Era vorba de gramatică, desigur. Bineînțeles că m-a chemat și pe mine. Dar părinții nu m-au lăsat să merg. Ideea era că, dacă voi merge la pregătiri, voi intra la facultate și ei nu vor putea plăti. Așa că mi-au interzis. Domnul profesor era contrariat și mă întreba de ce nu merg la pregătire. Cu lacrimi în ochi i-am spus adevărul. Bănuia. Atunci a luat o hotărâre la care nu m-aș fi așteptat niciodată. Mi-a zis să mă duc a doua zi la o anumită oră acasă, la dâșii. Nu am înțeles de ce, dar a insistat să merg. Nu am spus părinților mei că domnul profesor m-a chemat acasă la dâșii. M-am dus. Acolo m-a așteptat doamna Maria cu fața zâmbitoare, domnul profesor și bineînțeles familia dâșilor. Nu știam de ce m-au chemat. Doamna Maria mi-a spus însă că vor să mă ajute. Că au aflat că părinții nu mă pot susține, că nu au bani să-mi dea nici pentru admitere, și că dâșii au decis să mă ajute. Am rămas stupefiată. Eram atât de emoționată încât pur și simplu nu mai știam ce să răspund. Ca acum îmi amintesc cum doamna Maria cu fața zâmbitoare mi-a oferit niște bani ca să pot merge la examen. Cu emoție, i-am luat totuși, deși îmi era foarte rușine dar... eram atât de emoționată, încât atunci când voiam să ies din apartament, am pus mâna pe o clanță și, deși doamna mi-a spus că aceea e ușa de la cămară, eu nu am recepționat și am deschis... Vedeti, adeseori unii oameni pot fi atât de generoși și de umani, încât un gest ca acesta îți rămâne întipărit în memorie pe vecie. Nu poți uita pe cel care te-a ajutat în momentele grele ale vieții, și cu sprijinul căruia ți s-a schimbat destinul. Ca atare mi-am urmat pasiunea, cu greutate

VIORICA AXINTE

desigur, am făcut facultatea, având mereu imprimată în memorie ideea că eu trebuie să devin un profesor tot atât de bun și de devotat misiunii de dascăl ca și domnul profesor. Bunătatea doamnei Maria care, din puținul lor au oferit unui tânăr în formare un sprijin la momentul oportun, m-a făcut să înțeleg că e bine să știm să-i ajutăm pe cei cu greutate, să știm să alinăm, pe cât posibil, suferințele celor cu probleme, fiindcă astfel și Dumnezeu va avea grijă de noi.

Aduc, pe această cale un călduros omagiu familiei Scridon, una dintre cele mai respectate familii din Sângeorz a cărei activitate didactică a îmbogățit și înfrumusețat inimile tinerei generații. Oricum, eu nu am putut desprinde imaginea doamnei Scridon de cea a domnului profesor. Așa că pur și simplu am relatat o întâmplare din tinerețea mea din care reiese faptul că dâșii erau niște oameni deosebiți care merită mult respect.

N. 27 X/53

Matricola 19559 Unitatea Braşov

Numele SCRIDON A Pronumele OCTAVIAN

Porecla _____

Născut în anul 1917 luna Iul zina 21 în

Comuna Feldru Raionul Vaslui Regiunea Cluj

Fiul lui Artene şi al Pomute domiciliat în

Comuna Vaslui Raionul H. Republicii H. Regiunea _____

Ocupaţia la data arestării: Profesor

Ocupaţia în trecut: _____

Studii: ucenicit în litere

Starea materială la data arestării: bună

Starea materială în trecut: bună

Starea civilă căsătorit cu Legea Origina socială lucr. Angajat

Apartenenţa politică la data arestării F. Plug. în trecut PNL

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de internare	Nr. Adresei şi Autoritatea care l-a deţinut	Motivul Internării	Durata Internării
Pr. nr. 1412	PR. Cluj	1946, membru în PNL, Presed. Direcţiei Naţionale	PNL 60 luni

Internarea începe la: 16-8-92 Expiră la: 16-8-97

Majorări (reduceri): _____

Eşuri provizorii: _____

Reprimiri: _____

Scrisori definitive: 12.08.92 înscris în ad. b. nr. 209/21/92

18/04/92

Lagărul (Colonia) Braşov 33/10 Borzeşti

Data transferării 5-1-93 27-02-53

12.01.93: Scansaj, col. amez. j. nr. 772/13.

Comportarea în timpul internării: _____

Observaţii: _____

Fişa a fost întocmită de: M. Leucăscu

Verifică şi găseşte în conformitate cu actele din dosar:

Comandaşa _____ Şeful Secţiei/Evidenţă _____

Fişele matricole penale – deţinut politic – ale prof. Octavian Scridon

(Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc – IICCMER, Litera S)

RESTITUIRI

GRAZ - noiembrie 1870

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Pe când orizontul politicii externe e acoperit cu nori negri ingregați cu fulgere și trăsnete amenințătoare, pe când așa-numita diplomație făurește câte și mai câte planuri, firește nu spre a emancipa omenirea din cătușele despotismului și ale anarhiei, ci mai mult de a o oprima și de a o încatena și mai tare în lanțul absolutismului unor persoane privilegiate: să ne oprim puținel la făurirea zdruncinatei noastre Austro-Ungaria, să pipăim, cât de tare și solidă e pânza țesută de marii apostoli Beust- Andrassy.

De câteva săptămâni jurnalistică de aici ventilează continuu chestiunea unei crize ministeriale. știrile din urmă întăresc această faimă cu pozitivitate, apoi să vezi cum se bucură mamelucii dualismului. Numai una-i cam supără pe dumnealor, adică faima, că domnitorul ar avea de cuget de a încrede iar pe Potocki cu compunerea noului minister; și acesta nu le place domnilor decembrști, deși zic că Potocki nu le-a făcut nici un rău, nici nu a stricat constituția nici nu a tocmit-o.

Se ventilează și acea faimă că noul cabinet va avea să fie un cabinet de coaliție, adică dacă nu toate națiunile, cel puțin unele să fie reprezentate, cum cehii, germanii și polonii; dar acesta ne păciuieste și mai tare pe profosii Austriei, pentru că ei ar dori ca noul cabinet să fie compus din oameni liberali, vezi doamne, a la Giskra și Herbert.

Ministerul actual va cădea, poate pe când vom ajunge aceste ordine de publicitate, va fi și căzut, pentru ca până acum au căpătat de mai multe ori vot de neîncredere din partea acelei fracțiuni, ce la nimica nu se învoiește, nici la o împăcare cu popoarele nemulțumite și care tinde chiar pe față la realizarea devizei lor – părăsirea Austriei.

Precum suflă vântul din acele regiuni înalte, unde nu fiecare se poate avânta, peste scurt Austria va produce un făt mai frumos precum n-a mai avut, va naște o hidră mai colosală ca în 1867, o meduză cu trei capete care să poată înghiți mai cu ușurătate popoarele și națiunile nemulțumite. Numai ne vom trezi, într-o bună dimineață, că dualismul s-a metamorfozat în un Trialism, apoi cine va cuteza a zice atunci că Austria nu e puternică?

Însă celelalte naționalități nu stau cu mâinile în șold? Slavii lucră în toate puterile, poartă o luptă de mulți laudată și imitată. Cu deosebire de când a se mișca unul în cobârlăul său din Petrupole, au început a căpăta curaj și bărbăție, apoi agenții rusești nu lipsesc.

E interesant a auzi diferitele opinii cu privire la chestiunea orientală, deja pusă pe masa verde. Slavii protestează din toate puterile contra Rusiei, iar germanii recomandă lui Beust contrariul, la care Beust nici nu e învoit; dar ce să facă, de cine să asculte? Celor dintâi nici nu le e să poată imputa astă procedură. Acești din urmă, prevăzând rezultatul unei atare proceduri, de a se amesteca în război cu Rusia, cred, că vor fini mai curând marea operă a lui Bismarck, de aceea îl însoțesc din toate puterile; de aceea le-ar place Andrassy; să fie cancelar de curte. Ce-ar profita acest din urmă chiar în interesul marilor și țărilor unguri, e o întrebare

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

ce o lăsăm neanalizată.

Clericalii, iezuiții plâng și tânjesc cu amărăciune pe săracul, dar Sf. Papă nu a neglijat de a-i trimite adrese de compătimire pentru acei oameni fără Dumnezeu, cum sunt italienii, au cutezat de l-au dat din Roma; numai că monsignore Szilágyi nu e singurul fenomen al secolului prezent; numai cât credincioșii noștri nu au venit la ideea să citească sărmanului Papă și sărindare ca d. Szilágyi, pentru că nemții nu sunt așa invențioși ca romanii și, respectiv, ca marele și nemuritorul Szilágyi.

Reuniunile de toate culorile pe aici răsar, se înmulțesc ca ciupercile primăvara, dar în Transilvania, în Ungaria, în Bucovina, în România liberă, oare când vor răsări? Reuniuni, români de toate culorile, în toate părțile, în toate unghiulețele; tot pământul românesc să fie îmbrăcat cu pânza reuniunilor, ca cu o pânză de păianjen; numai pe astă cale vom ajunge curând acolo unde dorim și țintim, numai așa vom salva românismul! Timpul pe aici e călduros și frumos¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 96 (Articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*).

Concertul din Sângeorgiul român

Multă lume se adunase joi în 2 august la scâlzile din Sângeorgiul român, unde reuniunea de cântări și citire a aranjat un concert împreună cu teatru și joc.

Către orele 8 sara, spațioasa sală a hotelului „Hebe” a început a se umplea de oaspeți din jur, de departe și din loc, încât nu mai încăpeau. Pot să zic că numai acum doi ani, cu ocaziunea adunării generale a reuniunii învățătoarești „Mariana” au fost atâția oaspeți ca acum.

Iată că se ridică cortina și corul bărbătesc abia în număr de 15, instruit cu multă dibăcie de harnicul învățător Iustin Sohorca, intonează „Serenada”, primul punct din program. Corul din Sângeorgiu, dintre toate corurile de pe Someș, se poate numi cel dintâi.

Urmează punctul 2 „Satira a III-a” de Eminescu, declamată de d-l Florer Al-George. S-a văzut năzuință. A fost aplaudat.

A urmat punctul 3 „Nunta țărănească” tablou național de Alecsandri. A fost predat cu o dibăcie nespasă, încât publicul a rămas încântat. Și-au jucat bine rolurile domnii: Sabin Sohorca, L. Niculai, Octavian Mărcuș și Maxim Buia. Despre d-l Iustin Sohorca pot să zic, că chiar și un artist l-ar fi admirat, iar tânărului Iosif Uza, ca la unul de altă naționalitate, i se cuvine locul prim. Asemenea și-a jucat rolul bine d-șoara Amalia Lupoai.

Urmează „Cucul țiganului” predat de d-l M. Lupoai. D-l Lupoai a făcut mult haz cu această anecdotă, încât la dorința publicului a fost repetată.

Punctul 5 „Lugojana”, cor mixt executat abia de câțiva coriști, la dorința publicului a fost repetată.

Punctul 6: „Moțul la drum”, cor bărbătesc de Vidu, cu solo tenor executată de d-l Octavian Mărcuș. Solo a fost executat cum numai rar se poate auzi. Vocea d-sale ne-a încântat pre toți. Am voi, că cât de des să auzim asemenea cântări, cum s-au predat la Sângeorgiu. S-a văzut năzuință, dar a fost și reușită. Laudă se cuvine d-lui paroh local care le-au stat într-ajutor. Bine ar fi când toți preoții de pe Someș ar sta tinerimii într-ajutor la asemenea încercări frumoase (e drept, că în cele mai multe comune de pe Someș nici nu există o atare reuniune de cântări, ba nici alte reuniuni și ar fi bine ca preoții cu învățătorii să lucre spre înființarea de atari reuniuni, ceea ce le-ar servi spre laudă).

S-a început apoi frumosul joc românesc „Someșana” în care se întreceau care de care. Multă veselie și voie bună a fost, care a ținut până în zori de zi, când rând pe rând oaspeții s-au depărtat.

Deodată cu zorile, părăsit-am și eu sala, mergând cu dorul în inimă, de a ne revedea cât mai des¹!

¹ *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul II, 1906, nr. 30, pp. 2-3 (articolul este semnat cu pseudonimul *Mitruți*).

Dare de samă și mulțămită publică

IUSTIN SOHORCA, secretar

În numele *Reuniunii de cetire și cântări*

În 2 august a. c. „Reuniunea de cetire și cântări” din Sângeorgiul-român a aranjat o producțiune teatrală împreună cu concert și joc.

Îmi împlinesc cu dragoste datorința de a aduce în numele reuniunii noastre cele mai sincere și călduroase mulțămite tuturor acelor care ne-au asigurat succes bun atât moral cât și material.

În primul loc mulțămita noastră revine d-lor diletanți și coriști - factorii succesului moral – care înrolându-se sub scutul reuniunii și-au achitat rolurile bine, făcând prin aceasta onoare atât lor, cât și reuniunii și comunei. Succesul moral al acestei producțiuni servească-le pe viitor de exemplu și școală trăgând învățătura: „Prin unire și cel mai greu lucru să poate îndeplini bine, chiar și în timpul cel mai scurt”.

Mulțămita noastră revine apoi onoraților oaspeți din loc și jur, care onorându-ne cu prezența d-lor au asigurat succesul material al petrecerii. Cerem totodată scuzele, dacă vreunul dintre Onorații oaspeți a fost neîndestulat cu predările noastre. Timpul de preparare de două săptămâni a fost cam scurt pentru a ne pregăti așa încât să mulțămim așteptările tuturor. Afară de aceasta luând în considerare împrejurarea că la sate e cu mult mai greu a aranja reprezentațiuni de diletanți decât la orașe, - unde orice mijloace stau la dispoziție – suntem siguri că Onoratul public va trece cu vederea unele greșeli ale noastre.

Succesul material a fost foarte mulțămitor, în conformitate cu conspectul de casă, venitul brut a fost de 300 coroane. Spesele au fost de 158 cor. 21 fil. care sumă sustrăgându-se din cea de sus, rezultă un venit curat de 141 cor. 79 fil. Suma aceasta s-a administrat la casa comunei.

Cu suprasolviri au contribuit următorii d-nii: Schmidt 1 cor., d-na Domide 60 fil., Al. Ureche 60 fil., Ilie Stan 60 fil., Nico Cernușca 1 cor., Dr. Monda 1 cor., Karacsony Simon 1 cor., N. Hășfălean 1 cor., G. Vârtic 1 cor. 60 fil., Dr. Al. Pop 1 cor., Dr. Linul 1 cor., Dr. Pop 1 cor., V. Moldovan 60 fil., Dr. Mălaiu 1 cor., Ad. Coruț 1 cor., Dr. Camil Velican 1 cor. 60 fil., Dr. Stoian 1 cor. 60 fil., Dr. Andresi 1 cor., Dr. Login 3 cor., Diamantstein 1 cor., Dr. T. Tanco 1 cor., Jarda 1 cor., Hersch Brecher 5 cor., Reiter 1 cor., Dr. Bălan 60 fil., Karacsony Andras 60 fil., Ant. Bogdan 60 fil., Ioana Rus 1 cor., V. Șotropa 60 fil., D. Sânjoan 1 cor., S. Haliță 1 cor., Nic. Pop 60 fil., Mărginean 60 fil., Dr. Amos Frâncu 4 cor., I. Ghețe 60 fil., N. Rus 60 fil., Marțian 60 fil., I. Ciocan 60 fil., Nerva Hodoș 2 cor. 60 fileri.

Primească acești Onorați domni deosebitele noastre mulțămite rugându-i ca și în viitor să ne arate tot aceia bunăvoință; iar ce se ține de noi, promitem că vom fi demni de acest sprijin.

Sângeorgiul-român, August 1906¹.

¹ *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul II, 1906, nr. 32, pp. 2-3.

Un curs de pomărie

IUSTIN SOHORCA, învățătorul

În vederea că ținuturile noastre de la natură sunt acomodate pentru pomărit putem zice că e păcat mare a nu folosi acest avantaj.

E un păcat cu atât mai vârtos, căci pomăritul e un izvor sigur de venit și încă mare.

E destul de rău că poporul nostru nu se prea interesează de lucrul acesta și nu recunoaște că multe coaste rele, multe harape, ce nu-i aduc aproape nimic, prin puțină muncă i-ar aduce un venit și folos de care încă nici nu visează.

Ocaziuni pentru deprinderea acestui lucru sunt, căci pe lângă fiecare școală este și pomărie, ba în timpul mai nou școalele de repetiție s-au prefăcut în școale agronomice în scopul acesta.

Tot mijloc la aceasta este cititul cărților și foilor de specialitate din care poate culege oricine tot ce voiește să știe.

Ocaziunea cea mai bună se întinde poporului de către direcțiunea silvanală din Bistrița care în primăvara aceasta începând din 15 martie până la 20 octombrie un curs de grădinărit și pomărit.

La acest curs se primesc copii sănătoși, bine dezvoltati, dar de 15 ani împliniți.

Termenul de concurs este până în 6 martie a. c., până când doritorii de a fi primiți au să se prezenteze în persoană la direcțiunea silvanală.

De altcum condițiile de primire se pot vedea la cancelariile comunale din comitatul nostru.

Iată deci o ocaziune bună ce trebuie folosită!

Îndemn cu toată insistența poporul ca cugetând la viitorul fiilor să nu treacă cu vederea binele ce-i cade ca o mană cerească¹.

¹ *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul II, 1906, nr. 6, p. 1.

Un salut

IUSTIN SOHORCA, învățător

Înaltul ministru de agricultură și-a pus în gând înființarea de reuniuni agronomice cu scop de a înlesni înaintarea poporului pe terenul material.

Deja s-au și făcut primii pași ca și în comuna noastră să se înființeze o reuniune de lăptărit care, în adevăr, e salutară și potrivită trebuințelor poporului nostru.

Din partea înaltului ministru, în ziua de 14 l. c. a venit în comuna noastră inspectorul general al reuniunilor de lăptărit din țară, însoțit de domnii: protopretorele cercului Rodnei, veterinarul comitatens și cercual, unde și-a desfășurat planul nobil înaintea poporului dând toate înviațiunile necesare la ajungerea acestui scop. A arătat mai departe în modul cel mai lămurit folosul material ce-l poate avea membrul singuratic din reuniune.

Despre acest folos îmi voi permite a scrie special.

Nu putem fi decât mulțumitori și recunoscători inițiatorilor cărora faptul acesta le servește de distinsă onoare și le dă cea mai bună ocaziune a dovedi că în adevăr le zace la inimă înaintarea și cultivarea poporului.

Și e bine așa pentru că numai prin pipăirea și legarea ranelor intelectuale și prin căutarea mijloacelor care să servească la înaintarea materială a poporului putem fi în ultima poziție de a ocupa loc în inima sa, care până acum a fost închisă prin neîncredere de tot ce e provenit de la „nădrăgari”.

Prin mijloace de acest fel ajungem două scopuri mari: luminarea minții, adică ridicarea sa la nivelul popoarelor cu civilizație veche și înaintarea sa materială, care în adevăr e dorită și simțită peste tot locul.

Salutăm deci ideea și pornirea aceasta nobilă!

Salutăm pe inițiatori și le dorim succes și cununi de lauri! Deie cerul ca spiritul bun ce-i îndeamnă la lucrul acesta să-i întărească în bunele intențiuni ce le au și să le ajute a le înlătura toate piedicile ce ar obveni.

Fie siguri Onorații inițiatori că glasul lor a aflat răsunet în inimile noastre, iar noi care suntem pururea între popor, îi vom capacita așa încât pururea în activitate a reuniunii proiectate, să urmeze fără piedici.

Înainte deci cu Dumnezeu pe calea apucată.

Sângeorgiul-românesc, la 19.XI.1906¹.

¹ *Revista Bistriței*, Bistrița, Anul II, 1906 nr. 45, p. 2.

Dr. Laurențiu Oanea

- Din activitatea de parlamentar interbelic -

Epilogul unui proces de peste 40 milioane în granița năsăudeană

Repararea unei nedreptăți istorice – Comunele grănicere Sângeorz-Băi și Rodna câștigă întreg „teritoriul montan” din Munții Rodnei, acoperit cu păduri seculare
Istoricul unui proces pornit acum 56 ani

Contrar obiceiului, de a scrie totdeauna despre marile procese penale ori civile în termeni mai mult pri mai puțin preciși, pudrându-se totdeauna realitatea cu fapte și date străine – pentru a fi pe gustul cititorului – despre acest „proces grăniceresc” care face epocă în analele istorice ale acestui ținut, nu se poate vorbi decât în termeni seci, duri, ca și nedreptatea nenumăratelor decenii. Procesul acesta prin care s-a dat câștig de cauză definitiv populației grănicere nu este un simplu fapt divers, nu e o scamatorie politică pentru a se crea platforme, ci o realitate vie, un adevăr oricând controlabil, o nedreptate de aproape un veac cauzată țăranilor rodneni și sângeorzeni reparată de Justiția Română care a dat câștig de cauză „neamului valah” împilat de vitregia vremilor apuse. Din punct de vedere juridic e repunerea în proprietate ce revine de drept, udată cu sânge și răsplătită cu oase de strămoși, urmașilor luptătorilor de la Podul de la Arcole. E recunoașterea celui mai odios furt comis de statul unguresc în secolul trecut.

Un proces de 56 ani

În anul 1762-63 s-a organizat „Granița Militară”, militarizându-se în Nordul Transilvaniei, 44 comune românești, care formau Regimentul al II-lea de Graniță de la Năsăud. Mai întâi s-au militarizat comunele de pe valea Someșului până în sus la izvoarele lui. Aceste comune au fost locuite de oameni liberi (nu iobagi) care aveau proprietățile lor, între care erau și munții și pădurile de la frontiera dinspre Bucovina. Munții aceștia erau proprietatea acestor comune de prin secolul al XV-lea de pe Regelui Matei Corvinul.

În anul 1806 (adică la 43 de ani după înființarea Graniței Militare), prin un ordin mai înalt s-a scindat din terenul de munte alor 4 comune grănicerești (Năsăud, Feldru, Sângeorzul-român și Rodna-veche) o anumită întindere spre a servi în scopul industriei miniere de la Rodna-veche. Statul de atunci (erariul montan) a luat acest teren în arendă în 2 rânduri pe câte 30 ani și apoi în arendă pe timp nedeterminat. Și anume: prima dată de la 1 noiembrie 1806 până la finea lui octombrie 1836, conform protocolului comisionar luat în Sibiu în 25 octombrie 1806, aprobat de Consiliul Belic Aulic din Viena în 16 decembrie 1806 și a doua oară la 1 noiembrie 1836 până la finea lui octombrie 1866, plătindu-se pentru folosința lui o arendă anuală, care jumătate încurgea în casa fondului grăniceresc de provente și care după desființarea Graniței Militare a devenit fond școlar, din care s-au susținut Școalele și Liceul Grăniceresc din Năsăud, iar a doua jumătate încurgea în casele tuturor comunelor grănicerești și de la anul 1830 încoace în „Fondul Grăniceresc de Montur” devenit mai târziu fond de burse din care până în ziua de astăzi se dau anual burse și ajutoare studenților.

La anul 1872 pentru regularea dreptului de proprietate asupra realităților rămase de pe ținutul Graniței Militare desființată la anul 1851 s-a încheiat între comunele grănicerești proprietare și Erariul Regesc Unguresc (Statul) un contract care poartă data: Buda, 5 mai 1872.

În acest contract la paragraful 1 se zice: Erariul dă (cedează) pentru totdeauna și nerevocabil... b) Fondul de Stipendii din Districtul Năsăudului partea numită Dosul Poienii Rotunde și Teritoriul de Mine de la Rodna, iar în paragraful 2, litera b se zice că erariul va plăti arenda anuală care se statorește de 25 cruceri la iugăr cad. Și poate fi schimbată numai schimbându-se darea de pământ în raport drept cu acesta altcum nu și mai departe tot aici se zice: pădurile teritoriului de mine nu se pot întrebuița în scopuri de negoțuri și se vor folosi după cultul sistematic corespunzător raporturilor de producțiune (vezi op. cit. Pag. 55) dispozițiune, care astăzi nu se observă și tot la acest

DR. LAURENȚIU OANEA - DIN ACTIVITATEA DE PARLAMENTAR INTERBELIC

punct se mai dispune „că fondul grăniceresc școlar se pune în posesiunea scâlzii (băii) de la Valea Vinului cu teritoriul ei”.

În modul acesta fondul grăniceresc de stipendii a ajuns să fie proprietarul teritoriului montan, iar fondul grăniceresc școlar a ajuns să fie proprietarul scâlzii de la Valea Vinului, iar Erariul Regesc Unguresc (Statul) trebuia să plătească fondului de stipendii arenda anuală.

Fondul de stipendii însă, fiind el însuși proprietatea comunității de averi grănicerești a cedat o parte din acest teritoriu montan comunelor care mai înainte au fost proprietare, rezervându-și și sieși numai o parte din el precum și dreptul la arenda întreagă ce era dator a o plăti. În acest înțeles s-a făcut transpunerea faptică a acestui teritoriu și acestui drept în arenda întreagă conform protocolului de transpunere luat în Năsăud în 18 august 1872.

Terenul Montan s-a măsurat în anul 1874 prin inginerul Iosif Kopf, s-a reanbulat și movilit prin deciziunea dată de Comitele Suprem George de Pogany cu data de Rodna 9 august 1874; Erariul Regesc Unguresc și-a asigurat numai dreptul de folosință pe lângă arenda anuală.

Nedreptatea făcută de satrapul Banfyi prin abuz de putere

S-a pus anume la cale prin Guvernul Unguresc și Comisarul investit cu putere nețărnută de Banfyi un proces monstru de familia contelui Kemenyi, pentru a-i despuia pe grăniceri de munții și pădurile câștigate în timpul Graniței Militare.

Se prevedea că continuând acest proces el se va termina în defavorul grănicerilor, fiindcă avea să învingă nu dreptatea, ci șovinismul unguresc și ura față de foștii militari, care în anul 1848 au luptat contra ungarilor.

Așa sub presiunea împrejurărilor vitrege de atunci comunitatea de avere grănicerească a trebuit să primească o pace judecătorească, impusă, nedreaptă, păgubitoare, dar între împrejurările date, totuși preferabilă față de eventualitatea de a pierde totul.

Prin această pace cu desconsiderarea dreptului de proprietate a fondului de stipendii și al celui școlar, precum și al comunelor grănicerești Rodna-Veche, Năsăud, Sângeorz și Feldru s-a declarat acest teren pur și simplu proprietatea erariului montan (Statul) anulând orice drept de-al proprietarilor ori arenda după el.

Acest act de nedreptate, de formală răpire pune în evidență modul cum guvernele ungurești, lacome de a ne răpi avutul nostru strămoșesc câștigat și plătit cu multe și nenumărate jertfe de sânge, procedau ca să ne aducă la imposibilitatea de a folosi acele averi spre scopuri culturale românești.

Reîncepe procesul...

Odată cu înfăptuirea României, populația grănicerească privată de cel mai elementar drept a cerut prin reprezentantul său dl. dr. Laurențiu Oanea, avocat și azi senator de Năsăud, exproprierea teritoriului montan (recte repunerea în proprietar) pe baza celor de mai sus și pe baza Legii pentru reforma agrară din Transilvania.

Prima instanță văzând nedreptatea strigătoare la cer, comisă de guvernele ungurești, prin sentința dată în 29 septembrie 1934, dă câștig de cauză comunelor, declarând expropriată o suprafață de aproape 4000 ha, - teren 95 la sută acoperit cu păduri seculare – rămânând scutit de expropriere un teritoriu de 403 iugăre cad. pentru folosința minelor statului.

Reprezentanții Ministerului de industrie și comerț, nemulțumiți de sentință, apelează la Tribunalul Năsăud cu sediul în Bistrița, care prin sentința din 4 decembrie menține sentința primei instanțe. Contra acesteia s-a făcut recurs – din partea advocaților, numitului minister – la ultimul for în chestiuni de expropriere, la Curtea de Apel din Cluj, care prin sentința rămasă definitivă nr. C. III.202/1936, Deciz civ. nr. 649/1936 dă câștig definitiv de cauză comunelor Rodna și Sângeorz prin menținerea sentinței primei instanțe.

Valoarea totală a teritoriului câștigat e, după părerea experților silvici de peste 40 milioane lei, datorită faptului că majoritatea absolută a terenului ne ocupat cu păduri virgine în care securea năcicând n-a tăiat.

 DR. LAURENȚIU OANEA - DIN ACTIVITATEA DE PARLAMENTAR INTERBELIC

Ceea ce e semnificativ și demn de relevat e faptul că apărătorul comunelor grănicere a fost dl. dr. Laurențiu Oanea, senator, acest neînfricat tribun grănicer, care a susținut cauza de la înălțimea vervei și capacități juridice fără să pretindă nici cea mai mică remunerație din partea comunelor, jertfind domnia-sa personal bani, timp și energie pentru câștigarea procesului.

Datorită acestui fapt populația grănicerească din Districtul Rodnei, adânc recunoscătoare d-lui senator Oanea care în dese și repetate rânduri a apărat totdeauna interesele comunelor grănicere câștigându-și o imensă popularitate, pregătește să-i facă o grandioasă manifestație de simpatie și mulțumită pentru munca depusă și râvna cu care a apărat acest mare litigiu.

Declarațiile d-lui Aurel Nedelea

În vederea documentării asupra acestui proces ne-am adresat d-lui Aurel Nedelea un adânc cunoscător al cauzelor grănicere, intim colaborator în proces cu d. Oanea, care a binevenit a ne da datele de mai sus. În calitate de exponent al populației rodnene domnia-sa ne-a rugat să aducem în scris mulțumirile rodnenilor d-lui Oanea pentru felul cum i-a apărat în proces, asigurându-l că orișicând vor fi alături de luptătorii zilelor grele.

Domnia-sa a elaborat apoi un plan amănunțit pentru ridicarea târgului Rodna, care va fi tradus în fapt începând din anul 1937 și care constă – în mare – din următoarele realizări în proiect:

1. Ridicarea unei monumentale biserici greco-catolice în mijlocul târgului, în care scop s-au și început lucrările de amenajare.
2. Edificarea unui nou local de școală și a unui local destinat grădiniței de copii.
3. O clădire pentru ambulatoriul policlinic, în care scop Ministerul Sănătății a aprobat suma de 250 mii.
4. Modernizarea târgului Rodna prin pavarea principalelor străzi și introducerea luminatului electric. Apoi amenajarea unei arene sportive, crearea unui parc, etc.

Activitatea din trecut a domnului Aurel Nedelea pe tărâmul realizărilor, cinstea corectitudinea și hărnicia sunt o cheazășie că toate aceste planuri vor fi puse în fapt.

Din parte-ne: spor la muncă¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 206 (miercuri, 16 septembrie), p. 3 (pseudonimul M. M. sub care se mai semna Emil Boșca-Mălin).

ASPECTE PRIVIND AGRICULTURA ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA 1934-1940

Dorin Dologa

În perioada 1935-1940 în România au crescut suprafețele cultivate cu grâu și au scăzut suprafețele cultivate cu orz, ovăz și porumb. Suprafețele cultivate cu grâu au crescut mult în perioada 1935-1936 și mai puțin în perioada 1937-1939. Explicația constă în faptul că după doi ani buni, 1936 și 1937, prețurile mondiale au scăzut, România nemaiputându-se baza prea mult pe veniturile obținute din exporturile de cereale. În aceste condiții s-a impus ideea diversificării producției agricole. S-a prevăzut scăderea suprafețelor cultivate cu cereale și creșterea suprafețelor cultivate cu plante textile, oleaginoase, leguminoase, de nutreț, industriale și medicinale. Cu toate acestea, în anul 1939 cerealele dădeau 58,6 % din valoarea totală a producției agricole vegetale. La sfârșitul perioadei interbelice România nu începuse cu adevărat restructurarea producției agricole. Această realitate s-a reflectat în nivelul scăzut al productivității agricole din România. În anul 1938 productivitatea muncii în agricultură era de 80 de dolari/persoană ocupată în agricultură în România, față de 110 dolari persoană ocupată în agricultură în Bulgaria și 150 de dolari/persoană ocupată în agricultură în Ungaria. Nivelul scăzut al productivității agricole, persistența culturilor cerealiere și scăderea prețului cerealelor au avut consecințe economice și sociale negative. Prețurile au scăzut nu numai pe piața externă, ci și pe cea internă, pauperizând satul în favoarea orașului. Standardul de viață al țăranilor a rămas extrem de scăzut pe întreg parcursul perioadei interbelice¹.

În ceea ce privește categoriile de folosință ale terenurilor din localitatea Sângeorz-Băi, datorită condițiilor de relief și climă predominante erau suprafețele acoperite de păduri și fânețe, în timp ce terenurile arabile erau reduse ca întindere.

Astfel, în anul 1938 la Sângeorz-Băi existau 6715 iugăre și 815 stânjieni pătrați (3894,7 hectare) de fânețe, 642 iugăre și 1009 stânjieni pătrați (372,36 hectare) islaz², 2329 iugăre și 215 stânjieni pătrați (1350,82 hectare) de teren arabil, 190 de iugăre și 1467 stânjieni pătrați (110,2 hectare) de grădini de zarzavat și 463 iugăre și 1162 stânjieni pătrați (268,54 hectare) de teren neproductiv³.

În ceea ce privește cultivarea plantelor în toamna anului 1933 și în primăvara anului 1934 la Sângeorz-Băi s-au cultivat 2 hectare cu grâu de primăvară, 287 hectare cu porumb, 2 hectare cu orz de primăvară, 707 hectare cu ovăz și 23 hectare cu cartofi⁴. Productivitatea în Regiunea Agricolă Năsăud era de 827 kg grâu de toamnă la hectar și 572 kg grâu de primăvară la hectar, 733 kg orz de primăvară la hectar și 433 kg orz de toamnă la hectar și de 696 kg ovăz la hectar⁵. Ținând cont de condițiile de relief și climă productivitatea agricolă în zona Năsăudului era destul de bună.

¹ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, Iași, 2010, pp. 240, 241, 242, 243.

² Pășune comună a unei localități.

³ Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, Fond *Consilieratul Agricol al Județului Năsăud*, dosar 1528, f. 4.

⁴ *Ibidem*, dosar 657, f. 217.

⁵ *Ibidem*, dosar 657, f. 361.

DORIN DOLOGA

În toamna anului 1936 și în primăvara anului 1937 la Sângeorz-Băi s-au cultivat 4 hectare cu grâu (din care 2 hectare cu grâu de primăvară și 2 hectare cu grâu de toamnă), 320 hectare cu porumb, 14 hectare cu orz de primăvară, 11 hectare cu fânețe artificiale, 2 hectare cu ceapă, 28 hectare cu cartofi în ogor propriu, 6 hectare cu varză, 1 hectar cu alte legume, 6 hectare cu cânepă și 0,2 hectare cu in. În afară de aceasta s-au mai cultivat 4,5 hectare de fasole semănată printre porumb, 12 hectare de cartofi printre porumb și 14 hectare dovleci printre porumb¹.

În primăvara anului 1940 la Sângeorz-Băi s-au cultivat 35,5 iugăre (20,59 hectare) de grâu de primăvară, 32,5 iugăre (18,85 hectare) orz de primăvară și 721 iugăre (418,18 hectare) ovăz de primăvară².

Grâul, orzul și ovăzul de primăvară erau mai puțin productive decât cel de toamnă, dar erau mai bine adaptate condițiilor de relief și climă de la Sângeorz-Băi.

În perioada 1934-1940 la Sângeorz-Băi au crescut suprafețele cultivate cu grâu, orz și ovăz. În perioada 1934-1937 au crescut și suprafețele cultivate cu porumb. Grâul și porumbul era folosit mai ales pentru hrana oamenilor, iar orzul pentru hrana animalelor. Mărirea suprafețelor cultivate cu grâu și porumb arată o creștere a nivelului de trai al locuitorilor. În condițiile izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial, în anul 1940 au crescut suprafețele cultivate cu grâu, datorită creșterii necesarului de hrană pentru armată.

În ceea ce privește creșterea animalelor, în anul 1929 la Sângeorz-Băi existau 460 boi de tracțiune, 490 vaci cu lapte, 110 vite de tăiere, 240 junci, 301 juninci, 5 tauri, 300 cai, 6439 oi, 170 porci și 1400 capre³.

În anul 1932 aici existau 476 cai (din care 1 armăsar, 127 cai, 267 iepe și 81 de cai tineri), 1479 boi și vaci (din care 5 tauri, 370 boi, 380 vaci cu lapte, 300 vaci sterpe și 424 boi și vaci tinere), 11 bivoli (din care 2 bivoli, 6 bivolițe cu lapte și 3 bivolițe sterpe), 7962 oi (din care 303 berbeci, 6695 oi și 964 oi tinere), 1288 capre (din care 90 țapi, 797 capre și 401 capre tinere) și 215 porci (din care 4 vierii, 75 scroafe și 136 porci tineri)⁴.

În anul 1934 la Sângeorz-Băi existau 390 de cai și catâri de muncă, 200 de boi și bivoli de muncă, 540 de vehicule cu tracțiune animală (care și căruțe), 2 vehicule cu tracțiune mecanică, 600 pluguri, 1 trior și 3 garnituri de treier⁵. În perioada 1929-1934 numărul cailor a crescut, în timp ce numărul boilor a scăzut. Munca boilor a fost suplinită de cea a cailor. Boii erau animale mai puternice decât caii, însă erau animale care consumau o cantitate mai mare de hrană, fiind astfel mai greu de întreținut. În perioada 1929-1932 a crescut numărul vacilor, oilor, porcilor și a scăzut numărul caprelor.

Creșterea numărului animalelor se datorează unei preocupări sporite pentru organizarea și întreținerea pășunilor. În anul 1929 la Sângeorz-Băi existau 5 hectare de fânețe artificiale și 3868 hectare de fânețe naturale⁶. În anul 1938 aici existau 6715 iugăre și 815 stânjani pătrați (3894,7 hectare) de fânațe și 642 iugăre și 1009 stânjani pătrați (372,36 hectare) islaz⁷. Creșterea numărului animalelor este totodată un indicator al dezvoltării elementelor capitaliste la Sângeorz-Băi, a producției pentru piață.

Animalele și uneltele de la Sângeorz-Băi erau suficiente pentru cultivarea plantelor. Deoarece majoritatea muncilor agricole se efectuau manual, prețul acestora era destul de mare

¹ *Ibidem*, dosar 1519, f. 28.

² *Ibidem*, dosar 1543, f. 88.

³ *Ibidem*, dosar 440/1929, f. 193 v.

⁴ *Ibidem*, dosar 1497, f. 46.

⁵ *Ibidem*, dosar 661, f. 213 v.

⁶ *Ibidem*, dosar 440/1929, ff. 192.

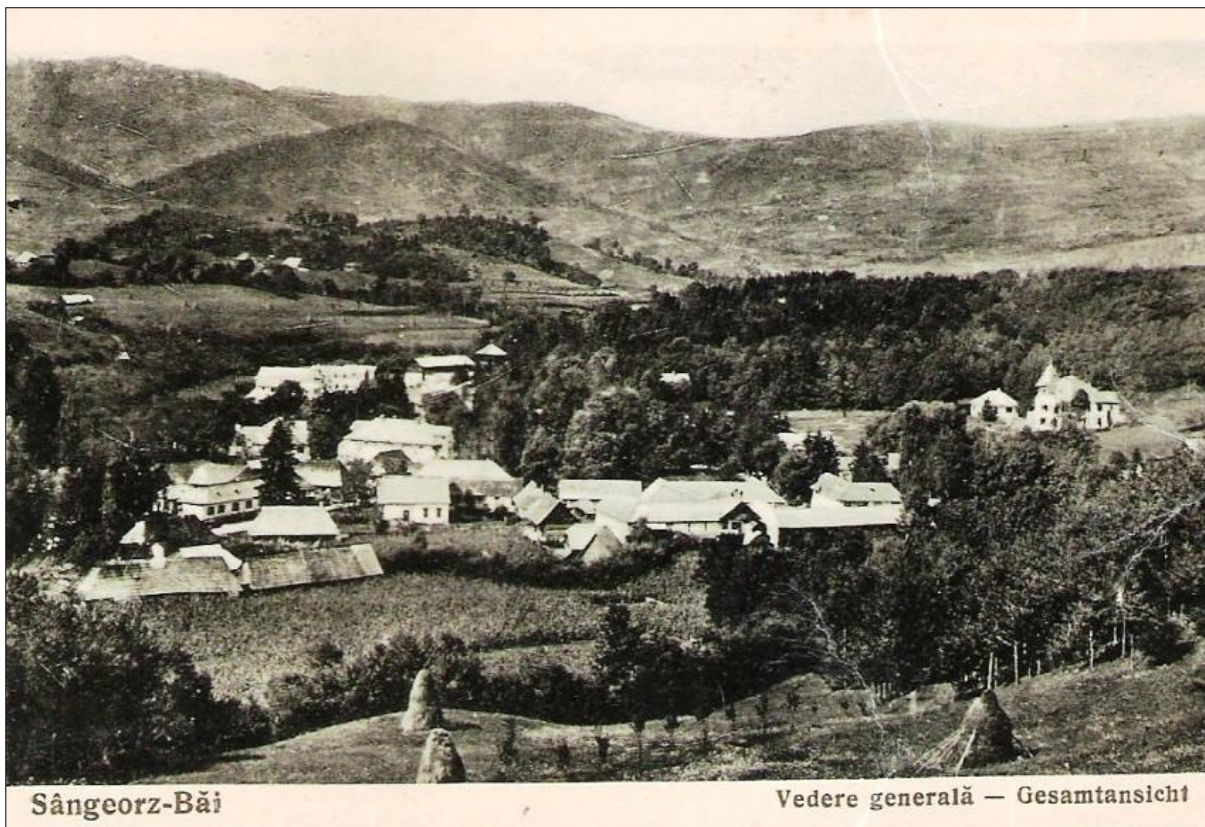
⁷ *Ibidem*, dosar 1528, f. 4.

ASPECTE PRIVIND AGRICULTURA ÎN LOCALITATEA SÂNGEORZ-BĂI ÎN PERIOADA 1934-1940

în timp ce prețul produselor agricole era redus. Prețul de cost al muncii depuse în agricultură era mai mare decât prețul de vânzare al produselor obținute.

Astfel, în luna noiembrie 1930 o zi de muncă a unui bărbat costa 40-50 de lei, a unei femei 30-35 de lei, iar a unui copil 15-20 de lei. O zi de muncă efectuată cu carul costa 150-200 de lei, cu plugul 200-250 de lei, aratul unui hectar costa 800-1000 de lei, semănatul unui hectar 100-150 de lei, iar aratul și semănatul unui hectar costa 950-1000 de lei¹. În luna mai 1934 în zona Năsăudului grâul se vindea cu 3,50-4 lei kg, porumbul cu 2-2,50 lei kg, orzul cu 3 lei kg, iar ovăzul cu 2,50-3 lei kg².

În perioada 1934-1940 la Sângeorz-Băi se constată o creștere a suprafețelor cultivate cu cereale și deci a producției agricole. În perioada 1934-1940 productivitatea agricolă a rămas însă aceeași, datorită practicării unei agriculturi cu unelte primitive și fără respectarea regulilor agrotehnice. Deși în această perioadă s-a înregistrat un progres, nu s-au valorificat în întregime posibilitățile zonei, mai ales în ceea ce privește pășunile și fânețele și îmbunătățirea raselor de animale.

¹ *Ibidem*, dosar 462, f. 116 v.

² *Ibidem*, dosar 657, f. 61.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

SUPLICA CLERULUI ROMÂN GRECO-CATOLIC DIN DISTRICTUL NĂSĂUDULUI

Cesare Rege și Apostolica Maiestate
Prea Îndurate Doamne!

În 24 martie 1869 prea-umilitul cler greco-catolic din Vicariatul Rodnei, în Districtul Năsăudului și Bistriței în Transilvania, a fost sus-așternut Maiestății Voastre pe calea Ordinariatului din Gherla o pre-umilită rugămintă ca să vă îndurați prea-grațioase a concede clerul din dieceza Gherlei a-și alege episcop în locul Prea Sfinției Sale d-lui episcop și dr. în teologie, Ioan Vancea, care fu de către clerul greco-catolic ardelean în 11 august 1868 cu pluralitatea voturilor ales și de Maiestatea Voastră, întărit de arhiepiscop și mitropolit al alba-Iuliei.

Până în ziua de astăzi nu a fost așa de norocos clerul greco-catolic a căpăta la rugarea sa o prea-înaltă rezoluție ne neodihnesc și cauzează mare amărăciune și durere a inimii o faimă lățită în dieceza întregă prin foile din patrie, că numai nu se va lăsa greco-catolicilor neatins dreptul istoric de alegere uzat la ocuparea scaunului episcopesc al Făgărașului, ci se va denumi de episcop al Gherlei o persoană care, fiind de națiune străină, nici cunoaște limba, moravul și datinile noastre, nici altminteră nu posedă virtuțile și însușirile înalte ale unui episcop român, cu atât mai mare durere ne cauzează cu cât prin o atare denumire poporațiunea greco-catolică, care nu s-ar înțelege ca un atare arhipăstor și nu i-ar pricepe învățăturile, s-ar clătina în credința sa catolică și s-ar duce pe căi rătăcite.

Pe baza motivelor aduse în amintita prea-umilita noastră rugămintă, ne luăm din nou îndrăzneala a ne ruga prea umilit că Maiestatea Voastră să vă îndurați prea grațios a lua în părintească considerație rugămintea aceea și a lăsa a se face dispoziție să se aleagă prin clerul diecezan episcopul la scaunul vacant al Gherlei.

Rămânând în credința neclintită către Maiestatea Voastră, înaltul tron și casa domnitoare, suntem cu cea mai profundă umilință totdeauna credincioși supuși.

Din ședința sinodului greco-catolic din Vicariatul Rodnei în Transilvania.

Năsăud în 4 octombrie 1870.

Grigore Moisil, vicar

Notari: Dr. Ioan M. Lazar, Maxim Pop¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 82.

SUPLICA CLERULUI ROMÂN GRECO-CATOLIC DIN DISTRICTUL NĂSĂUDULUI

**SUPLICA CLERULUI ROMÂN GRECO-CATOLIC DIN
DISTRICTUL NĂSĂUDULUI**

Înalt Ministeriu Regesc Unguresc!

În 24 martie 1869 umilitul cler greco-catolic din Vicariatul Rodnei situat în Districtul Năsăudului și al Bistriței în Transilvania, a susternut la Maiestatea Sa prea bunul nostru împărat și rege apostolic, pe calea prea venerabilului ordinariat greco-catolic din Gherla o prea-umilită rugare a cărei copie se alătură aici, - că prea înaltul același să se îndure prea grațios a concede clerului din dieceza greco-catolică de Gherla de a-și alege un alt episcop în locul Prea Sfinției Sale fostul episcop dr. Ioan Vancea care fu de clerul transilvan greco-catolic în 11 august 1868 cu pluralitate de voturi ales, iar Maiestatea Sa întărit de mitropolit de Alba-Iulia.

Până în ziua de astăzi nu am fost așa de norociți de a căpăta vreuna înaltă rezoluție. din contră, când tot așteptăm după o înaltă rezoluție favoritoare nu numai ne surprinde o faimă lătită pe aici: că ni s-ar denega dreptul alegerii o persoană bisericească cu adevărat din sânul diecezei noastre, dar de națiune străină; - ci acea faimă ne cauza și o amărăciune a inimilor văzând că autonomia și drepturile bisericii noastre greco-catolice nu s-ar respecta, deși Maiestatea Sa împăratul cu ocazia încoronării sale de rege al Ungariei, a asigurat respectarea și susținerea privilegiilor și drepturilor civile din regnul Ungariei; nu demult a regularizat și asigurat autonomia confesiunilor și pe cale constituțională prin o lege specială.

Între drepturile asigurate constituționalmente de Maiestatea Sa înțelegem noi - și nici nu poate să nu se înțeleagă - și dreptul episcopatelor române greco-catolice din provincia bisericească de Alba-Iulia de a-și alege pe episcopii săi, rămas din timpurile cele vechi și exercitat întotdeauna, când venea vreo episcopie vacantă, atât înainte cât și după unirea făcută cu Biserica Romei și uzat sub toate formele de guvernare, chiar și în starea de asediu în timpuri marțiale când legile patriei noastre erau suspendate, adică când am ales în anul 1850 de episcop al Făgărașului pe fericitul mitropolit de Alba-Iulia, Alexandru St. Șuluțiu.

Adevărat e că de atunci încoace s-a făcut schimbare în ierarhia noastră bisericească greco-catolică din Transilvania, respectiv în dieceza Făgărașului, prin crearea noilor episcopate greco-catolice din Gherla și Lugoj, la care s-au anexat mai bine de jumătate din parohiile arhidiecezei Făgărașului; însă dreptul de a alege pe episcopi nu s-a putut pierde nici în cele două dieceze din nou ridicate, deoarece numărul parohiilor din acele două episcopate, care nu avură înainte de anexare dreptul de a-și alege episcop, e mai mic decât al acelora, care totdeauna au posedat și exercitat acel drept, deci pentru minoritate nu poate după dreptul canonic și al naturii că majoritatea parohiilor din acele dieceze să-și piardă dreptul lor eredit de la strămoșii de a-și alege pe episcopul său. Nici știm de vreo bulă a capului bisericii, a Pontificelui Roman prin care același să fi aflat cu cale a lua de la diecezele respective acel drept de alegere.

Nici nu s-a putut șterge acel drept prin acea împrejurare ca cu ocazia restaurării mitropoliei greco-catolice de Alba-Iulia și ridicarea a două episcopate noi, se denumiră și nu aleseră episcopii de Gherla și Lugoj, deoarece acesta fu și e de noi considerat ca un caz excepțional, care nu poate pe baza dreptului canonic să formeze o consuetudine juridică în prejudiciul dreptului de alegere avut; dar nici nu știm că Maiestatea Sa ca patron al acestor două episcopate greco-catolice, să fie tras la sine dreptul de alegere al acestor două dieceze greco-catolice ca să suplinească înalt același prin candidarea făcută din partea sa.

Dar nici că s-a putut lua acest drept pentru că clerul nu a dat însă vreo purtare neloia-

SUPLICA CLERULUI ROMÂN GRECO-CATOLIC DIN DISTRICTUL NĂSĂUDULUI

lă către Sfânta Biserică romano-catolică către Maiestatea Sa, înălțatul tron, înaltul regim și către patrie, ca să fie privat și dezbrăcat și de unicul drept bisericesc ce ne-a mai rămas din timpurile trecute care, altcum, de triste aducere-aminte pentru noi români.

Să nu ni se obiecteze ca prin protocolul conferinței ținute în anul 1850 la Urbea mare în obiectul reactivării mitropoliei greco-catolice de Alba-Iulia și fondarea episcopatelor de la Gherla și Lugoj, dreptul alegerii episcopilor s-ar fi casat, și Maiestatea Sa ar fi reținut pentru sine dreptul denumirii episcopului de la Gherla și Lugoj ca fondator și patron, pentru că:

1. Conferința aceea s-a ținut fără știrea și intervenirea noastră și un act important ca acesta nu se putea face legal fără a fi întrebat clerul și poporul greco-catolic care compun biserica. Iar ce privește expresia că denumirea mitropolitului și a episcopului de la Gherla și Lugoj e pe lângă Maiestatea Sa, noi am ținut-o numai pentru atunci, nu și pentru viitor, pentru că tot pe lângă Maiestatea Sa e denumirea unuia dintre trei candidați, bunăoară, cum a fost și în anul 1868 când trei candidați prin cler se denumi de mitropolit greco-catolic al Alba-Iuliei episcopul Gherlei dr. Ioan Vancea.

2. Episcopii acelei conferințe nu aveau împuternicire de la clerul greco-catolic transilvan, cu atât mai puțin pentru a aduce vreo decizie obligatorie pentru cler, când aceeași e în prejudiciul autonomiei și drepturilor bisericii noastre greco-catolice; prin urmare răsturnarea dreptului de a alege pe episcopii noștri întreprinsă de acea conferință nu se poate aproba din partea noastră. Când s-a făcut unirea cu Biserica Romei, mitropolitul de atunci Teofil și Atanasiu, numai în sinodul cel mare, în care era reprezentat clerul și poporul, a pășit la Sfânta Unire. Episcopii de la sus-numita conferință nu erau autorizați și din partea clerului de a lucra numai după placul lor spre dauna bisericii noastre.

Pentru noi e mai prețuit dreptul alegerii episcopilor și autonomia bisericii mai pe sus decât reactivarea mitropoliei și crearea episcopatelor cu care ni s-ar șterge un drept așa vechi și așa scump.

Când Constituția Ungariei se puse afară de uz și se atacă drepturile vechi, nobila națiunii maghiară s-a aflat afund vătămată și nu repausa până ce i s-a restituit autonomia, constituția și drepturile avute, deși acestea erau în prejudiciul altor națiuni conlocuitoare.

Crede înaltul minister regesc că românii greco-catolici nu se afla până în adâncul inimii și al sufletului rău vătămați, când li se deneagă singurul drept ce le-a mai rămas de a-și alege pe episcopul lor? Un drept ce nu strică nimănui și nu e dăunător nici statului, nici domnitorului, nici e în contra legilor fundamentale ale statului.

Nu ne putem explica pentru ce să nu fie iertat a exercita un drept vechi și în locul alegerii să ni se octroieze și denumească episcop fără voia noastră și încă în o dieceză curat română, nu român, nici care știe limba poporului la care are să cuvânteze și ține vorbiri pastorale și predici, ca să poată pricepe. Dară care nu are nici însușiri și științe mai frumoase și mai excelenți decât mulți bărbați români de biserică, care nici a făcut nescari merite, încât să fie preferat românilor; dară nici se bucura de încrederea întregului cler cu atât mai puțin a poporului român, condiții și referințe, fără de care nimeni nu poate fi episcop adevărat.

O atare numire de episcop fără de alegere ar fi o batjocură pe clerul român și o insultare pe națiunea întreagă care e în stare a ne aduce la o disperare extremă.

Ca să nu cădem în o atare disperare, ne mângâia acea presupunere că înaltul minister regesc nu ar putea avea acea atenție ca să compromită pe Maiestatea Sa, înalt care a asigurat susținerea drepturilor vechi ale supușilor săi, prin urmare și dreptul nostru de a ne alege înșine pe episcopul nostru; - că nu va dezavua însuși legea prin care s-a înarticolat mitropolia greco-catolică de Alba-Iulia și episcopiilor sufragane li s-ar închide calea de a-și exercita drepturile sale vechi și de a-și regula treburile bisericești în mod împiedecat.

Mai încolo, nu credem că înaltul minister ar avea voia de a aduce pe o mare parte a

SUPLICA CLERULUI ROMÂN GRECO-CATOLIC DIN DISTRICTUL NĂSĂUDULUI

națiunii române totdeauna fidelă către tron și patrie la o stare mai dejositoare decât însuși a iudeilor care erau până mai ieri tolerați și care în cauzele sale religioase nu sunt conturbați de nimeni. Asta însă negreșit s-ar întâmpla cu clerul și poporul greco-catolic român, când neconsiderându-se dreptul vechi de a-și alege pe episcopul său, simplu s-ar denumi de episcop, fie orișicine, cu atât mai vârtos când s-ar numi o persoană neplăcută și neconsiderată de clerul și poporul român.

O atare dispoziție mai înaltă în loc de a face vreun folos religiei și bisericii catolice, vreun serviciu bun catolicismului, ar aduce daune necalculabile, nu numai bisericii noastre și Sfintei Uniri, dar întreg catolicismului.

O atare dispoziție ar cauza o amărăciune generală în tot sufletul român și ar sili pe cei greco-catolici a rupe unirea cu biserica apuseană și a se alipi în cele bisericești de majoritatea fraților săi de un sânge și de un rit, prin ce s-ar debita catolicismul spre răsărit și nord.

Și câte rele nu pot urma de aici chiar și pentru stat?

Istoria trecutului ne arată că nici o ceartă nu a avut mai funeste urmări decât certurile religioase; și cine ar mai dori reîmprospătarea de atari calamități în prezent, când domnește o nemulțumire și neîncredere între popoare?

Înalt minister! Nu vom a presupune cu atât mai puțin a crede ca înaltul regim regesc unguresc ar avea scop a ne împiedica numai pe noi românii greco-catolici din provincia bisericească de Alba-Iulia întru libera exercitare și așezare a cauzelor bisericești și scolastice, după cum nu sunt împiedicate nici alte confesiuni creștine din regatul Ungariei, nici chiar fiii lui Israel.

Nu presupunem, nici credem că nu ar zace la inima înaltului minister binele tuturor cetățenilor și mișcarea liberă între barierele constituției a toate confesiunile.

Nu aflăm a fi în contra legilor de stat exercitarea unui drept vechi de către cetățenii greco-catolici din Transilvania și Ungaria de a-și alege însuși pe capii săi bisericești. dar nici nu vedem scurtat dreptul maiestatic când monarhul și regele nostru apostolic denumeste – amăsurat coînțelegerii cu Sfântul Scaun apostolic – de între candidați aleși de cler, pe unul de episcop.

Nu aflăm după părerea noastră umilită nici o cauză fondată de a ni se obstrucționa pe lângă aceea, nouă românilor episcop de altă națiune și limbă, și încă de aceia dară, care nici nu cunosc limba poporului, la care se denumeste și când clerul român greco-catolic numără zeci și sute de bărbați mai bine calificați de episcop decât cum ar fi acela despre a cărui denumire s-a lătit faima.

Dar nici că știm după ce drept de stat ni se poate nouă lua prin stat acest drept, care nu e competent de a dispune peste cele pure bisericești; un drept bisericesc recunoscut de Sfântul Scaun apostolic și de domnitorii mai de înainte și neșters legal din uz până în timpul de față. Au dară acuma domnește în locul sanctității dreptului purul arbitru? Nu am putea crede!

Drept aceea, ca fii zeloși ai bisericii noastre greco-catolice, îngrijorați pentru binele și înflorirea ei, dar și ca cetățeni buni și sinceri ne aflăm în conștiință îndatorați de a trage atenția înaltului minister la pașii făcuți cu înlocuirea unui episcop în dieceza Gherlei, precum și la consecințele dăunătoare numai Sfintei Uniri, ci chiar și catolicismului întreg în Orient, a căror responsabilitate nu voim a ne-o încerca pe inima și conștiința noastră, - de a ne ruga umilit ca înaltul minister să binevoiască nu numai a apăra și susține în dreptul eredit de la moșii și strămoșii noștri, dar și a exonera Sacratissima Sa Maiestate împăratul și regele apostolic, ca cât mai curând să ne putem afla în plăcuta poziție de a ne alege noi înșine pe episcopul nostru după datina observată la alegerea episcopului Făgărașului, apărându-ne toto-

SUPLICA CLERULUI ROMÂN GRECO-CATOLIC DIN DISTRICTUL NĂSĂUDULUI

dată în contra a orice octroari și obtruderi a vreunui episcop neapt, precum și de limbă și națiune diversă de cea română, ceea ce ar fi în contra canoanelor și constituției fundamentale a bisericii noastre greco-catolice.

Din ședința sinodului greco-catolic din Vicariatul Rodnei în Transilvania.

Năsăud în 3 octombrie 1870.

Grigore Moisil
vicar

Notari:
Dr. Ioan M. Lazar
Maxim Pop¹

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXIII, 1870, nr. 83.

DIN GRANIȚĂ

Cercetări istorice

MILU MĂLIN

„În tot modul ne străduim a aduce satele ca de cumva cartierele erarhiale se vor vinde, să le cumpere dâșii în concreto din banii satului, sau de n-ar avea deajuns să se împrumute pe contul unui munte, pentru școale și case parohiale, ci anevoie se mișcă. De le vor cumpăra jidovii, apoi îi vor robi pe vecie și trupește și sufletește”.

- Iar cu data de 3 Martie a. c. trimite o circulară tuturor preoților în care spune¹:

„Sfătuiți sătenilor că de cumva s-ar vinde cartierele erariale să le cumpere ei din banii aflători în case, pentru școale și case parohiale de care avem trebuință; de cumva n-or fi bani de-ajunși, pot împrumuta pe contul unui munte. Să nu lase a le cumpăra jidovii că îi iobăgesc pe vecie”.

Cu toată atitudinea lor mândră românească, sediile fostelor companii, - cu puține excepții, - au fost achiziționate de evrei „căci ofereau mai mult”². Și chiar pentru cele ce au rămas a trebuit ca să lupte mult Nașcu (prin anii 1861-1863) în Viena „unde nu vin să se intereseze numai jidanii din țara noastră”.

Așa „pentru cvartirul din Năsăud, pentru care au înaintat oferte Izrael Neuman și Daniel Herberth din Bistrița, a cerut intervenția Ministerului”³. V. Nașcu face apoi eforturi eroice pentru a scăpa cvartirul din Nepos, Feldru și Maieru din mâinile jidanilor. Cel din Maieru s-a vândut ulterior contelui Zychi Dominic⁴.

În felul acesta evreii ajung în scurt timp stăpânii satelor, fie ca vânzători de băutură, crâșmari, fie ca profitori la mine, ori chiar intrând în administrație (În 1865 casier la minele Statului era evreul C. Blum)⁵.

„Pentru definitivă robie a populației românești să fie cât mai trainică”, vin anii neroditori 1864, 1871, 1872. Populația mânca mămăligă din făină de ovăz amestecată cu coceni de mălai – după cum spun bătrânii. Apoi anii secetoși din 1904-1908, fără a aminti holera din 1873 care a secerat atâtea familii și boala vitelor din 1900, care au fost tot atâtea prilejuri binevenite evreilor de a pune jugul datoriilor pe gâtul țăranilor. „Oamenii s-au împrumutat de la evrei cu sumedenii de bani pentru care plăteau cameți fabuloase” - scrie d-l Șotropa în „Arhiva Someșană”.

În Ținutul Năsăudului era aceiași stare dezastruoasă economică ca și în Moldova de la sfârșitul secolului trecut descrisă cu atâtea zguduitoare dovezi de marele savant Gheorghe

¹ „Arhiva Someșană”, 21.

² „Activitatea vicarilor de M. Pop, pag. 46.

³ „Arhiva Someșană”, XI, p. 74.

⁴ Asupra contelui Zichy Dominic, vezi *Monografia comunei Maieru* de Milu Mălin, Cluj, 1936.

⁵ „Arhiva Someșană”, VIII, 26.

MILU MĂLIN

Bogdan-Duică în lucrarea „Evreii”.

Mizeria era atât de cumplită, bolile și lipsa de hrană măcinau atât de mult satele, decăderea moreală și fizică cuprinse în așa grad țărani, încât consecințele funeste începuseră să se arate. Populația năsaudeană descreștea, degenerarea fizică era constatată la recrutări când din fiecare sat cu 3-4 mii de locuitori erau încorporați 10-20 tineri, degenerarea morală, prin mulțimea crâșmelor, înflorite satele.

Îndreptarea stărilor se încercase prin înființarea de „reuniuni de credit” și asociații țărănești. Printre populația românească din ținutul fostului regiment de graniță s-a încercat a se transplanta ideea cooperăției, luată de la vecinii noștri sași, care la rândul lor au primit-o din Germania unde era în plin mișcarea cooperatistă a lui Schulz. Încă din 1852 sașii au înființat cooperativă de credit după sistemul Schulze, precum imediat după 1861, când Reiffeisen și-a început activitatea sa pe terenul asociației țărănești, sașii au pornit în Ardeal o mișcare de întemeiere a numeroase cooperative de credit (vezi prof. univ. N. Ghiulea, *Asociații țărănești*, București, Cartea Românească, 1926, pag. 79 și următoarele).

După modelul reuniunilor de credit săsesc s-au înființat instituții la fel pentru români, spre a paraliza acțiunea evreilor, pentru a ridica situația materială a populației. În felul acesta a luat ființă la Năsăud în 1873 reuniunea de credit „Aurora” - desigur sub imboldul acțiunii de regenerare economică pornită de marele Visarion Românul - care a avut un extraordinar răsunet în sânul populației românești și un nebanuit rol pentru îndreptarea țărilor. Ea a servit de model pentru primele cooperative de credit înființate în Vechiul Regat. În graniță Banca „Aurora” „a paralizat acțiunea cămătarilor jidani pe cât de mulți pe atât fără de suflet” - scria învățătorul în biografia lui Jarda, pag. 21. azi această bancă condusă numai de Români, face cinste Ținutului, fiind numită „binefăcătoarea școlilor și satelor”.

Dar pentru ca să ne întoarcem la invazia evreilor în Ținutul Năsăudului în a doua jumătate a secolului trecut, spicuiind câteva prețioase date din monografia comunei Poiana (Sâniosif) de părintele Ștefan Buzilă, actualul vicar foraneu al Rodnei, în care se oglindește scurgerea lentă în acel sat, ușor de generalizat pentru toate cele 44 comune foste grăniceri.

„... După desființarea graniței au vândut tutun și sare Terente Ureche și Iosif Ursa. De prin 1870 tăbacul a fost luat de jidovi și ei îl țin până astăzi, iar sarea au vândut-o tot românii din sat până prin 1874, după aceea au vândut-o și o vând jidanii” (pag. 338).

„În comună au început a se așeza jidani mai întâi ca subarendări ai dreptului de crâșmărit, iar mai târziu ca licențiați proprietari de brevete de băuturi. Aceștia au luat în mână pe lângă vinarsul, tăbacul și sarea care le țin și azi și alte articole. În ianuarie 1900 s-a mai deschis o boaldă prin un jidov adus contra voinței preotului care voia să aducă un român” (pag. 339).

„Până la 1882 a fost în Poiana numai un singur făgădău ținut prin jidanii Moisă Steuermann, până în 1877, Moisă Dentelbaum până în 1881 și apoi de Jantel Moister. Așezându-se aici și fratele lui Jantel, Heresch, să aibă cu ce trăi și acest Jantel, care era subarendor, dădea din vinarsul lui și lui Hersch să vândă, fără a-l împiedica cineva”.

„După ce s-au introdus licențele ambii jidovi își căpătară licențe separate, așa că azi sunt două făgădău. În 1893 Jantel își clădi o casă proprie pe grădina Utălenilor. Fiind însă prea aproape această crâșmă de biserică, preotul, după o luptă îndelungată și grea, i-a succes a opri să se țină făgădău în această casă” (pag. 339¹).

¹ În comuna Maieru evreul Moisă Lovinger a luat casa și grădina lui Domide Barna, evreul Lauber casa și grădina familiei Cobzașiu, evreul Avrum casa și grădina lui Căndale, Miksa Lauber casa și grădina familiei Vărăreanu și Nathan Herschkovits casa și grădina familiei Hodoroga.

CERCETĂRI ISTORICE

„În 1886 s-a așezat în Poiana un suci de viță de-al lui Izrael Iacob Fruchter, venit din Bucovina” (pag. 341).

Așadar, în Poiana, sat cu 116 familii (vezi op. cit., pag. 326 tab.) cât avea după desființarea graniței, abstrăgând că nu era centru comercial, nici sat de frontieră, s-au cuibărit 36 evrei numai până în 1900 în modul următor: în 1875 erau 8 evrei, în 1885 erau 9, în 1890 erau 14, în 1895 erau 18, în 1900 erau 35. Închipuiți-vă câți au fost în satele de pe Valea Someșului și Bârgăului cu mult mai mari perspective de câștig, în Rodna, Năsăud, Telciu, azi înnămolite de evrei.

Mai interesantă și demnă de remarcat, atât din punct de vedere științific, cât și istoric e povestirea referitor la înființarea „Bruderladen-ului” (casă frățescă) din care, prin nenumărate transformări, a ieșit Casa Asigurărilor Sociale¹.

De la moșul meu am auzit, povestește Matei rus, că în o bună zi sosește în Rodna un jidan tânăr – să fi avut vreo 20 ani – cu numele Baruch din Intradam, poreclit și covrigarul, fiindcă tatăl său a vândut covrigi și turtițe împetrișate la Ferșanc (Serbarea carnavaului minerilor rodneni) și adunând în jurul lui vreo 20 de mineri le face propunere să plătească fiecare o anumită sumă de bani, să se constituiască într-o societate de asigurare reciprocă în caz de accidente, obligându-se ca din acest cont să achite timp de 3 luni celui accidentat un ajutor egal cu jumătate atribuția ce o primea pe când era sănătos în lucru.

Cum chiar atunci se întâmplase o nenorocire prăbușindu-se o parte de galerie și îngropând sub dărâmături 5 mineri, dintre care unul a rămas mort pe loc, iar ceilalți cu deosebite leziuni mai grave sau mai ușoare, ideea a fost întrupată fără prea multe nedumeriri și discuții cu aprobarea șef-inginerului².

Între aceștia a fost și moșul meu lovit la un picior, în etate de 13 ani, pe care îl luase tatăl său, strămoșul meu, cu el la mină. S-au insinuat vreo 50 de inși care momentan au și achitat cotizația amintită. Din acești bani jidanul Baruch nu a ajutat numai minerii accidentați, ci le-a procurat și medicamente, ba chiar a dat la 2 care erau necăsătoriți și mâncare. Așa că făcând socoteala finală, Baruch nu numai că a pierdut capitalul încasat, cu ocaziunea constituirii societății de asigurare, ci a mai plătit și din al său o sumă destul de însemnată.

Această faptă nemaipomenit de creștinească din partea unui jidan, a fost un imbold pentru toți minerii în număr de peste 2.000. nici o lună nu a trecut și toți s-au înscris în societate botezând-o cu această ocazie „Bruderladen”.

Au trecut 6 ani norocoși fără vreo întâmplare mai grea. În acest interval Baruch mai ajutoră cu țărâita, din când în când, câte o familie mai necăjită, să susțină încrederea să nu părăsească nimenea societatea. Apoi din sumele încasate da bani împrumut cu camătă, nu numai minerilor, ci și ofițerilor.

În al șaptelea an se întâmplă o nenorocire mare în urma unei explozii, cu care ocaziune au fost peste douăzeci de răniți greu și cam tot atâția mai ușor. Nici nu au apucat să-i coboare pe toți în Rodna și jidanul parcă ar fi fost de camfor, așa s-a făcut nevăzut. Și-o luat tălpășița și-a șters-o din graniță, pierzându-și urma. Orice încercare de a-l prinde, ba cel puțin de a-i auzi de nume, a fost zadarnică, pe lângă toate stăruințele administrației miniere și a comandamentului graniței.

Minerii înșelați s-au îndreptat cu plângere comandamentului graniței, să-i dezdăuneze din averea bătrânului Baruch din Intradam, tatăl „umanitaristului” Baruch cel tânăr.

¹ Din „Hoții sociale jidovești” de Dr. C. I. Șotel.

² *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 167, p. 2.

MILU MĂLIN

Și fiindcă Baruch cel bătrân a putut dovedi că nu a avut nici un amestec în toată afacerea, minerii au rămas deocamdată păgubași cu vreo zeci de mii de zloți.

Abia după vreo patruzeci de ani a putut fi prins și înaintat comandamentului, când apoi a fost pedepsit de auzitorul suprem Șotel, la câte 25 vergi săptămânal, până ce va restitui banii, împreună cu o camătă de patru procente. La executarea pedepsei trebuia să fie de față și mineri dintre care a fost și bunicul meu.

O singură dată a încasat 25 vergi, iar când i se număra porția pentru a doua oară, a urlat ca din gură de șarpe: „că răsplătește toți banii, numaidecât”.

I-a și achitat până într-un ban și din această sumă s-a pus din nou baza „bruderladen-ului” sub conducerea și responsabilitatea șef-inginerului.

Toate acestea, cât și cele referitoare la ambulanța evreilor, le afirmă și alți mineri bătrâni, dintre care unii sunt în viață.

Reiese clar că instituțiunea asigurărilor sociale de proveniență evreiască, a fost o afacere evreiască ca ori și care de o altă natură și că generozitatea și umanitatea lor are totdeauna un substrat tăinuit pe spatele creștinului.

Toate datele științifice care declară că germanii au fost cei dintâi care au născocit aceste hoții sociale prin 1817-1820, sunt pure invenții, fantezii de savanți, care nicicând nu trăiesc realitatea.

Din expunerea cronologică și documentată a lui Maftai Rus, făcând calculul, reiese că „afacerea generoasă și umanitară” a lui Baruch s-a petrecut în anul 1790-1800, adică cu 20-30 de ani înainte de datele oficiale și istorice, care năzuiesc la investigarea hoțiilor sociale.

Dacă pe teren economic s-a început o mișcare de emancipare de sub călcâiul cămătarilor evrei, se impunea și o mișcare de regenerare morală a populației din fostul ținut de graniță, care nu a întârziat să se înceapă. Vicarul Rodnei de atunci, Anchidim Pop, a adunat întreaga preoțime din vicariat în câteva congrese vicariale, în cadrul cărora s-au discutat măsurile ce se impuneau pentru soluționarea grabnică a acestei probleme. S-a hotărât în unanimitate intensificarea propagandei religioase și culturale, prin exerciții spirituale și conferințe, în cadrul cărora să se arate țăranilor pericolul alcoolismului „cu toate urmările lui dezastruoase la trup și suflet”. Pentru o cât mai strictă îndeplinire a dispozițiilor luate, vicarul Anchidim Pop a supravegheat personal, prin inspecții neanunțate făcute în toate comunele grănicerești greco-catolice. În al doilea an, vicarul Anchidim Pop, înconjurat de 2-3 preoți, și-a continuat seria vizitelor în satele grănicerești. Nu numai că „inspecta” preoții, ci însuși ținea înflăcărâte conferințe asupra pericolului alcoolismului și a celui evreiesc pe care-l combătea cu înverșunare. Totdeauna în fața țăranilor grăniceri prezenta exemplele de virtute, eroism și naționalism ale înaintașilor, străduindu-se să ridice populația din „noroii moral în care se zbătea”. În cadrul acestei ofensive de redeşeptare națională, se întâmpla adesea să se preteze la atacuri contra bistrițenilor acuzându-i ca autori morali ai stărilor din graniță, fiindcă sprijineau prin toate mijloacele elementele evreiești în dauna populației autohtone. Faptul acesta i-a adus o sumedenie de neplăceri, făcându-se chiar intervenții pe lângă episcopul de Gherla, să fie imediat înlocuit.

Vicarul Anchidim Pop nu s-a dat învins. Într-o audiență la episcopul de Gherla a explicat pe larg, convingându-l că singura punte de salvare a populației este impunerea poruncilor din timpul graniței militare care cereau interzicerea așezării evreilor pe teritoriul comunelor și stăvilirea exercitării oricărui comerț în cele 44 comune. Ideile acestea erau însă în flagrantă contradicție cu acelea de libertate, egalitate, etc., înstăpânite – spunea oficialitatea – după revoluția din 1848.

Anchidim Pop s-a reîntors la Năsăud mai înăcrit sufletește și mai pornit contra evrei-

CERCETĂRI ISTORICE

lor. Era evident că în graniță se pornise o puternică mișcare antisemită. Populația nu începuse „boicot” contra evreilor, dar în fiecare an, în preajma sărbătorilor Sf. Paști, populația evreiască era snopită în bătai. Aceste – ce ironice – urmau aproape întotdeauna după ce se îmbătau în crâșmele lor.

În fața acestui „prim efect” a mișcării antisemite din graniță, vicarul Anchidim Pop s-a convins că pentru a stârpi răul din rădăcină trebuie să înceapă lupta contra câtorva financiari evrei din graniță, proprietarii unor fabrici de spirt. Între aceștia era evreul Jankel din Intradam, proprietarul unei mari ferme de vite și a opt mari magazine de băuturi spirtoase din care se alimentau cele 44 comune grănicere.

Evreul Jankel, în fața luptei vicarului Anchidim Pop și a boicotului populației, își vedea ruinată întreaga întreprindere, fapt ce-l determină să pornească și el o contraofensivă. Granița a fost inundată de agenții lui care îl arătau în o lumină defavorabilă în fața credincioșilor. Cum această acțiune n-a avut rezultat, a făcut un plan diabolic de asasinare a învolburatului popă de la Năsăud.

La câteva săptămâni, vicarul Anchidim Pop, spre stupefacția întregii români năsăudene, este găsit asasinat. Cadavrul era aruncat în pârâul morii din Năsăud. Autoritățile judiciare în legătură cu cele polițienești au deschis imediat o anchetă pentru descoperirea criminalilor, fără ca cercetările să poată identifica vinovații. Cadavrul prezenta numeroase răni, iar în gură au fost găsite două degete, ale asasinului.

După două luni de cercetări, neputându-se da de urma criminalilor, afacerea a fost clasată.

Peste câțiva ani este asasinat evreu Jankel. Autorii morali sunt câțiva evrei ortodocși, habotnici, care nu mai puteau suferi erezile lui Jankel care scria și umbla după afaceri și sâmbăta, ba chiar îndrăgise carnea de purcel și șuncile gustoase, păcat strigător la cer pentru care trebuia să primească, conform Talmudului, răsplata meritată. La autopsia cadavrului, s-a putut constata că îi lipsesc două degete, acelea rămase în gura vicarului.

Așa se sfârșește primul capitol al luptelor antisemite din Ținutul Năsăudului¹.

SOLDAȚI austro-ungari apără o dublă linie de tranșee, care ar fi trebuit să stăvilească iureșul rusesc. Unele dintre cele mai crunte lupte corp s-au dat în astfel de locuri

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul XI, 1937, nr. 169, p. 2.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

OCTAVIAN LUNGU¹

Activitatea desfășurată de către Societatea „Regna”

Publicăm și bilanțul anului 1927

Activ

Activ disponibil.....	lei	1.428.677,27
Activ realizabil.....		43.860.767,12
Bunuri de tranzacție.....		52.330.422,61
Avansuri pentru exploatare forestiere.....		10.651.615,11
Valori și obiecte de producție.....		16.316.343,21
Investiții.....		<u>102.084.094,77</u>
	lei	<u>226.671.920,09</u>

Pasiv

Capital social.....	lei	100.000.000
Diverse fonduri pentru întregirea capitalului, fond de rezervă și prevedere.....		2.797.864
Fonduri de amortizare.....		18.622.842
Diverși creditori.....		89.597.950,46
Fonduri speciale spre administrație.....		1.649.155,04
Beneficiu.....		<u>14.004.108,59</u>
	lei	<u>226.671.920,09</u>

Acest bilanț îl publicăm concentrând conturile, le vom analiza pentru anul 1930-1931.

În anul 1928 s-a exploatat:

Lemn rotund esență rășinoasă.....	metri cubi	300.615,78
Lemn rotund esență foioasă.....		31.873,19

S-a tăiat în fabrici:

158.512 metri cubi lemn rotund, rezultând 90.610.580 metri cubi cherestea.

Din producție și exploatare s-a vândut:

Lemn rotund m ³ 20.900.....	lei	33.398.256
Cherestea m ³ 91.940.801.....	lei	148.262.653
Produse secundare.....	lei	<u>13.058.796</u>

¹ Octavian Lungu, *Exploatarea pădurilor grănicerești din Bistrița-Năsăud – Teză de doctorat*, București, 1935, pp. 224- 249

OCTAVIAN LUNGU

Sumă totală rezultată din desfacere.....	lei	194.719.805
Scăzând prețul la tulpină, cheltuieli de exploatare și fabricație.....	lei	<u>153.922.079</u>
Venit brut.....	lei	40.797.726

Scăzând cheltuielile centrale

Salarii.....	lei	4.945.362
Jetoane.....		808.160
Cotizații de boală.....		1.194.726,61
Impozite.....		1.469.304,50
Cheltuieli diverse.....		4.023.350,29
Chirii.....		<u>37.032,50</u>
	lei	<u>12.577.935,92</u>
Venit comercial.....	lei	28.219.790,98
Amortizare.....	lei	<u>12.916.699</u>
Beneficiu net.....	lei	15.303.091,07

Din totalul rulmentului de lei 194.719.805, revine:

1. Preț la tulpină.....	15,41%
2. Cheltuieli de exploatare și fabricație.....	62,64%
3. Cheltuieli centrale.....	6,46%
4. Amortizare.....	6,63%
5. Beneficiu net.....	<u>7,86%</u>
	100 %

Venitul brut în sumă de lei 40.797.726, rezultă din:

Vânzarea cherestelei.....	62,15%
Vânzarea lemnului rotund.....	28,93%
Vânzarea produselor secundare.....	7,71%
Diferite venituri.....	<u>1,21%</u>
	100 %

Beneficiul net al anului 1928 s-a distribuit astfel:

1. Direcției, funcționarilor și muncitorilor.....	15%	lei	2.295.463
2. Consiliului Superior de Control și Îndrumare.....	1%		153.030
3. Ministerul Instrucțiunii.....	1%		153.030
4. Consiliului de Administrație.....	8%		1.016.125
5. Cenzorilor.....	3%		381.047
6. Fondului cultural.....	10%		1.270.156
7. Fondului filantropic.....	3%		381.047
8. Fondului central școlar din Năsăud.....	5%		635.078
9. Fondului de rezervă.....	10%		1.270.156
10. Comitetului de Direcție.....	2%		254.031
11. Comunelor, ca dividend 59% din care jumătate în numerar fiecărei comune în proporția participării, iar jumătate vărsământ pentru întregirea capitalului.....			<u>7.493.928,80</u>
		lei	<u>15.303.091,08</u>

În anul 1928 activitatea Societății „Regna” se intensifică, atât în ce privește exploatarea forestiere, cât și exploatarea fabricilor. În acest an s-a lucrat intens pe piața Ungariei și în intern.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂȘĂUD

Conjunctura pieței e foarte favorabilă, se înregistrează o simțitoare urcare a prețurilor de vânzare.

Pentru a mări întrucâtva capacitate de producție a fabricilor, s-au înlocuit gaterile vechi, de la fabrica din Dornișoara, cu gateri noi rapide.

La fabrica din Ilva-Mică și Valea-Mare s-au instalat circulare de lețuri moderne, iar la depozitul de cherestea Salva și Anieș circulare cu motor.

Numărul funcționarilor și al muncitorilor, cât și retribuțiunile lor cresc cu 11%.

Se distribuie numeroase ajutoare pentru scopuri culturale și de asistență.

Bilanțul anului 1928.
Activ

Activ disponibil.....	lei	1.812.653,08
Activ realizabil.....		51.520.413,13
Bunuri de tranzacție.....		78.923.173,11
Avansuri pentru exploatări forestiere.....		9.608.525,71
Valori și obiecte de producție.....		17.659.463,42
Investiții.....		<u>113.438.881,23</u>
	lei	<u>272.963.109,68</u>

Pasiv

Capital social.....	lei	147.000.000
Diverse fonduri pentru întregirea capitalului, fond de rezervă și prevedere.....		4.286.441,95
Fonduri de amortizare.....		29.256.525,97
Diverși creditori.....		73.950.719,58
Fonduri speciale spre administrare.....		3.166.331,10
Beneficii.....		<u>15.303.091,08</u>
	lei	<u>272.963.109,68</u>

În anul 1929 s-a exploatat:

Lemn rotund esență rășinoasă.....	metri cubi	221.045,09
Lemn rotund esență foioasă.....	metri cubi	29.903,76

S-a tăiat în fabrici:

191.000 metri cubi lemn rotund, rezultând 106.440 metri cubi cherestea.

Din producție și exploatare s-a vândut:

Lemn rotund m³ 60.000 lei 27.771.332

Cherestea m³ 91.240 lei 157.919.000

Produse secundare.....	lei	<u>15.500.305</u>
lei 201.150.637		
Scăzând prețul la tulpină, cheltuielile de exploatare și fabricație.....	lei	<u>153.057.955,22</u>
Venitul brut.....	lei	47.192.681,78

Scăzând cheltuielile centrale

Salarii..... lei 5.291.346

Jetoane..... lei 423.900

OCTAVIAN LUNGU

Impozite.....	lei 1.364.327,70		
Cheltuieli diverse.....	lei 3.857.318,97		
Dobânzi.....	lei 3.393.278,23	lei	14.330.170,90
Venit comercial.....		lei	32.862.510,88
Amortizări.....		lei	23.740.700,88
Beneficiu net.....		lei	<u>9.121.810</u>

Beneficiul net al anului 1929 arătat în contul de Profit \$ Pierdere este în sumă de lei 19.510.783,65.

Consiliul Superior al administrării întreprinderilor și Avuțiilor publice n-a aprobat distribuirea beneficiului în sumă de lei 19.510.783,65, ci a îndrumat Consiliul de administrație să scadă dobânda prevăzută la art. 66 din Legea pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice.

Adunarea generală și Consiliul de administrație n-a ținut cont de această dispoziție și suma ce trebuia să se treacă sub formă de dobândă, s-a trecut la amortizări, reducându-se astfel beneficiul inițial la suma de lei 9.121.810.

În același timp, Consiliul Superior a îndrumat Societatea „Regna”, prin Casa Pădurilor, să-și modifice statutele și regulamentele în conformitate cu Legea pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice din 1929, cât și cea modificatoare din 9 ianuarie 1930 (vezi Monitorul Oficial nr. 62 din 16 martie 1929 și nr. 6 din 9 ianuarie 1930).

Adunarea generală, în baza avizului Consiliului de administrație, a discutat modificarea statutelor, nu s-a adus însă nici o hotărâre, rămânând în vigoare vechile statute întocmite în baza legii din 1924.

Din totalul rulmentului de lei 201.150.637 revine:

1. Preț la tulpină.....	19,56%
2. Cheltuieli de exploatare și fabricație.....	56,99%
3. Cheltuieli centrale.....	7,12%
4. Amortizări.....	11,80%
5. Beneficiul net.....	<u>4,53%</u>

100 %

Venitul brut în sumă de lei 47.192.681,78 rezultă din:

Vânzarea cherestelei.....	77,90%
Vânzarea lemnului rotund.....	16,87%
Vânzarea produselor secundare.....	<u>5,23%</u>

100 %

Lemnul rotund s-a vândut cu un preț mediu de lei 462,18 metrul cub.

Cherestea s-a vândut cu un preț mediu de lei 1.730,80 metrul cub.

Beneficiul anului 1929 s-a distribuit astfel:

1. Direcției, funcționari și muncitori.....	15%	lei	1.368.271
2. Consiliului Superior de Control și Îndrumare.....	1%		91.218
3. Ministerului Instrucțiunii.....	1%		91.218
4. Consiliului de administrație.....	8%		605.688
5. Cenzorilor.....	3%		227.133
6. Fondului Cultural.....	10%		757.110
7. Fondului Filantropic.....	3%		227.133
8. Fondului central școlar din Năsăud.....	5%		378.555
9. Fondului de rezervă.....	10%		757.110
10. Comitetului de Direcție.....	2%		151.424

11. Comunelor ca dividend 59% din care

jumătate în numerar fiecărei comune în

proporția participării, iar jumătate

vărsământ pentru întregirea capitalului.....

4.466.950

lei 9.121.810

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

În anul 1929 Societatea „Regna” cumpără de la firma Goetz fabrica de cherestea din Vatra-Dornei. Am amintit în altă parte că din lipsa unei fabrici materialul lemnos se vindea sub formă de lemn rotund. Prin cumpărarea acestei fabrici, se intensifică mai ales exportul prin portul Galați.

În ziua de 27 iulie 1929, o furtună puternică bănuind în Valea Cormăii a doborât arbori de pe o suprafață de 310 ha., în raza ocolului silvic Anieș.

În valea Cormăii lipseau mijloacele de comunicație, pentru a transporta materialul doborât de vânt, lipsea și o fabrică de cherestea. S-au început tratative cu o firmă din Viena, pentru construirea unei fabrici în Anieș. Societatea „Regna”, fiind în jenă financiară, a abandonat acest proiect.

Materialul doborât de vânt, cu toate că lipseau fondurile necesare, trebuia exploatat. La început s-a estimat aproximativ la 70.000 metri cubi, în cursul exploatării s-a constatat că cantitatea trece de 120.000 metri cubi.

Acest material, după ce s-a obținut scutirea de vamă pentru export, s-a vândut sub formă de lemn rotund unei firme din Budapesta.

Bilanțul anului 1929

Activ

Activ disponibil..... lei	1.861.357,83
Activ realizabil.....	54.825.821,12
Bunuri de tranzacție.....	109.754.009,60
Avansuri pentru exploatare.....	23.456.245,99
Valori și obiecte de producție.....	17.664.935,05
Investiții.....	<u>120.852.658,19</u>
lei	<u>328.415.027,78</u>

Pasiv

Capital social..... lei	147.000.000
Diverse fonduri pentru întregirea capitalului, fond de rezervă și prevedere.....	57.048.916,15
Fonduri de amortizare.....	42.561.059,06
Diverși creditorii.....	67.752.182,07
Fonduri speciale spre administrare.....	4.931.060,50
Beneficii.....	<u>9.121.810</u>
lei	<u>328.415.027,78</u>

Să rezumăm rezultatul din prima epocă de activitate (1926-1929):

Din vânzarea produselor principale și secundare s-a încasat în total..... lei	646.885.963
Din care revine pentru:	
a. Preț la tulpină..... lei	124.565.468
b. Cheltuieli de exploatare.....	<u>374.615.839,74</u>
Venit brut..... lei	147.704.655,26
Cheltuieli centrale.....	<u>41.853.517,71</u>
Venit comercial.....	105.851.137,55
Amortizări.....	<u>57.232.353,88</u>
Benefici net.....	
Din vânzarea totală revine:	
Preț la tulpină.....	19,26%
Cheltuieli de exploatare.....	57,78%
Cheltuieli centrale.....	6,48%
Amortizări.....	8,86%

OCTAVIAN LUNGU

Beneficii..... 7,52%
 100 %

Beneficiile nete s-au distribuit:

1. Direcției, funcționarilor și muncitorilor..... lei	7.292.816,59
2. Consiliului Superior de Control și Îndrumare.....	486.186
3. Ministerului Instrucțiunii.....	486.186
4. Consiliului de administrație.....	3.228.286
5. Cenzorilor.....	1.210.607
6. Fondului cultural.....	4.035.359
7. Fondului filantropic.....	1.210.607
8. Fondului central școlar Năsăud.....	2.017.679
9. Fondului de rezervă.....	4.035.360
10. Comitetului de Direcție.....	807.073
11. Comunelor.....	<u>23.808.624</u>
Total lei	48.618.783,67

Jumătate din dividend convenit comunelor conform art. 4 și 50 din statute s-a trecut pentru întregirea capitalului social.

Epoca a doua de activitate

Această epocă va cuprinde activitatea Societății „Regna” în intervalul de timp începând cu anul 1930 și până în 30 iunie 1932, când s-a trecut în lichidarea Societății „Regna”.

În anul 1930 s-a exploatat în pădure:

Lemn rotund esență rășinoasă metri cubi 155.336,47

Lemn rotund esență foioasă metri cubi 16.757

S-a tăiat în fabrici 141.429 metri cubi lemn rotund, rezultând 82.989.235 metri cubi cherestea.

Din producție și exploatare s-a vândut:

Lemn rotund metri cubi	40.047	lei	20.053.802
Cherestea metri cubi	68.214,122		114.280.916
Produse secundare			<u>17.130.270</u>
Suma totală obținută din vânzarea produselor principale și secundare			152.468.988
Cheltuieli de exploatare, fabricație și preș la tulpină			<u>144.004.772,70</u>
Venit brut		lei	<u>8.464.215,30</u>

La sfârșitul anului 1929, izbucnind criza mondială cu caracter de ordin social, valutar și financiar, prețurile mai ales ale materiilor prime au început și continuat să scadă în mod brusc. Aproape fiecare industrie forestieră își încheie contul de Profit și Pierderi cu pierderi însemnate.

Societatea „Regna”, dintr-un spirit de prevedere și satisfăcând și prevederile legii, a evaluat stocul cherestelei cu prețul zilei.

În depozitele de cherestea s-a găsit un stoc de 55.052 metri cubi cherestea, care s-a evaluat cu un preț mediu de lei 733,52 pe metrul cub, rezultând o diferență de preț în minus de lei 575,54 față de prețul de cost. Avem deci o pierdere determinată de scăderea prețurilor.

Să arătăm rezultatul anului 1930:

Pierderi din diferență de preț la cherestea:

55.052 metri cubi a lei 575, 54 lei 31.684.628,08.

Cheltuieli de administrație

Salarii..... lei	5.066.102
Jetoane.....	160.200

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

Cotizații de boală.....	2.635.570,88	
Impozite.....	1.791.652,50	
Cheltuieli diverse.....	4.130.640,91	
Pierderi la cantitate.....	1.363.408,67	
Pierderi din exploatarea forestiere prin antreprenori.....	3.772.025,54	
Dobânzi.....	<u>5.893.632,45</u>	24.813.232,95
Total cheltuieli și pierderi la materiale lei	56.479.861,03	
Scăzând venitul brut.....		<u>8.464.215,30</u>
Rezultă o pierdere în sumă de.....		48.033.645,73

Bilanțul anului 1930:**Activ**

Activ disponibil..... lei	400.310,54
Activ realizabil.....	31.576.022,32
Bunuri de tranzacție.....	70.351.655
Avansuri pentru exploatarea forestiere.....	15.200.073,04
Valori și obiecte de producție.....	19.882.837,70
Investiții.....	132.115.088,98
Pierdere.....	<u>48.033.645,73</u>
	lei 317.559.633,34

Pasiv

Capital social..... lei	188.000.000
Diverse fonduri pentru întregirea capitalului, fond de rezervă și prevedere.....	17.839.723,05
Fonduri de amortizare.....	41.459.739,14
Diversi creditorii.....	65.363.799,93
Fonduri speciale spre administrare.....	<u>4.896.371,22</u>
	lei 317.559.633,34

În anul 1930, cu toate că tranzacțiunile se reduc în mod simțitor, investițiile se măresc cu circa 12.000.000 lei. S-a răscumpărat dreptul de plutărit de prim concesionar pe râul Neagra și afluenți de la Societatea „Moldova” din Vatra-Dornei cu suma de circa 6.500.000 lei. Societatea „Regna” a mai investit pentru amenajarea plutăritului încă circa 8.000.000 lei și astfel își imobilizează o parte din avere.

Rezultatul anului 1931:

În anul 1931 s-a doborât în pădure 52.872 metri cubi lemn rotund și s-a tăiat prin gateră 105.010 metri cubi bușteni, rezultând 54.887 metri cubi cherestea.

Cheltuieli

Cheltuieli de exploatare..... lei	12.529.545,65
Salarii.....	3.097.851
Jetoane Consiliului și Cenzorilor.....	134.500
Cheltuieli diverse.....	1.209.764,07
Impozite și taxe.....	124.307
Dobânzi și comisioane.....	3.915.976,22
Preț la tulpină.....	4.110.707
Creanțe dubioase.....	3.047.976,70
Cotizații de boală.....	1.730.227,80
Magazia de alimente și tehnică.....	811.166,57

OCTAVIAN LUNGU

Pierdere din exploatări forestiere prin antreprenori.....	3.850.115,70
Pentru asistență.....	60.743,45
Diferență de curs valutar.....	<u>3.251.532,34</u>
Total cheltuieli..... lei	36.505.770,34
Suma rezultată din vânzarea produselor principale și secundare.....	<u>1.368.643,58</u>
Pierdere anulul 1931..... lei	<u>36.505.770,34</u>

Vedem că vânzările sunt aproape inexistente. Atât comercianții, cât și depozitarii, se abțin de la orice tranzacție din cauza scăderii prețurilor. Se pot vinde numai cantități mici unor depozitari pentru completarea depozitelor de cherestea. Această situație era dezastruoasă pentru Societatea „Regna”, averea imobilizată, cheltuielile centrale se măresc în mod considerabil prin exploatările nerentabile, dobânzi după capitalurile împrumutate, pierderi la exploatările forestiere prin antreprenori, diferență valutară ș. a.

Deocamdată reținem atât în privința situației financiare precare, vom reveni asupra acestei chestiuni.

Bilanțul anului 1931:**Activ**

Activ disponibil..... lei	147.746,73
Activ realizabil.....	31.918.891,76
Bunuri de tranzacție.....	35.455.576,95
Avansuri pentru exploatări forestiere.....	5.252.810,57
Valori și obiecte de producție.....	9.217.261,61
Investiții.....	141.567.446,51
Pierdere raportată din 1930.....	48.033.645,73
Pierdere 1931.....	<u>36.505.770,34</u>
lei	<u>308.099.150,20</u>

Pasiv

Capital social..... lei	188.000.000
Diverse fonduri.....	16.536.889,05
Fonduri de amortizare.....	41.383.841,14
Diverși creditorii.....	56.942.480,44
Fonduri speciale spre administrare.....	<u>5.235.939,57</u>
lei	<u>308.099.150,20</u>

Rezultatul primului semestru al anului 1932:

Cheltuieli de exploatare..... lei	2.966.425,08
Salariile personalului.....	1.130.170
Jetoane consilieri.....	138.900
Impozite.....	64.476
Cheltuieli diverse.....	789.346,67
Fond de prevedere.....	21.288
Dobânzi.....	1.439.858,64
Pierdere la magazia de alimente.....	<u>325.928,55</u>
lei	6.876.392,94
Sumă rezultată din vânzări.....	<u>143.896,08</u>
Pierdere..... lei	<u>6.732.496,86</u>

Bilanțul anului 1932:

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

Activ

Activ disponibil.....	lei	568.239,19
Activ realizabil.....		27.622.198,42
Bunuri de tranzacție.....		29.372.380,38
Avansuri pentru exploatare forestiere.....		3.424.427,60
Valori și obiecte de producție.....		8.888.975,42
Investiții.....		141.381.152,07
Pierdere raportată din 1930 și 1931.....		84.539.416,07
Pierdere primul semestru.....		<u>6.732.496,86</u>
	lei	<u>302.529.286,01</u>

Pasiv

Capital social.....	lei	188.000.000
Diverse fonduri.....		16.305.708,17
Fonduri de amortizare.....		41.117.478,14
Creditori.....		51.641.892,86
Fonduri speciale spre administrare.....		<u>5.464.206,84</u>
	lei	<u>302.529.286,01</u>

Acest bilanț e încheiat pe data de 30 iunie 1932 și se înregistrează o nouă pierdere în sumă de lei 6.732.496,86.

După ce am expus activitatea Societății „Regna”, să indicăm și lichidarea diferitelor părți de avere din patrimoniul ei.

Societatea „Regna” și-a început activitatea numai cu ajutorul capitalului străin. Capitalul ei social era imobilizat în instalațiuni industriale. Acoperirea și achitarea capitalului străin trebuia să se facă prin mijloace lichide, prin activul realizabil (efecte de primit, debitori) și prin bunurile de tranzacție. Să luăm deci activul disponibil, cel realizabil și bunurile de tranzacție și să arătăm lichiditatea și acoperirea datoriilor prin aceste părți de avere.

Lichiditatea nu trebuie însă privită numai din punct de vedere al mijloacelor financiare necesare întreprinderii, pentru a asigura bunul mers al exploatărilor forestiere, al industrializării și comercializării în condițiuni bune și fără jenă, plătind funcționarii și muncitorii în mod regulat și la timp, satisfăcând în același timp și alte obligațiuni de plată. Deci, pe lângă capitalul străin vom lua și fondurile necesare exploatării și comercializării.

Societatea „Regna” a cheltuit pentru exploatare și industrializare următoarele sume:

Anul 1926

Cheltuieli de exploatare lei	42.594.572	
Cheltuieli centrale lei	<u>4.691.441</u>	lei 47.286.013

Anul 1927

Cheltuieli de exploatare lei	95.439.817	
Cheltuieli centrale lei	<u>10.253.999</u>	lei 105.693.816

Anul 1928

Cheltuieli de exploatare lei	121.968.559	
Cheltuieli centrale lei	<u>12.577.935</u>	lei 134.546.494

Anul 1929

Cheltuieli de exploatare lei	114.612.891	
------------------------------	-------------	--

OCTAVIAN LUNGU

Cheltuieli centrale	<u>14.330.170</u>	lei	128.934.061
---------------------	-------------------	-----	-------------

Anul 1930

Cheltuieli de exploatare lei	132.624.104		
Cheltuieli centrale	<u>24.813.232</u>	lei	157.437.336

Să exprimăm sumele cheltuite pentru industrializare și comercializare în procente, în comparație cu averea societății și în raport cu capitalul străin.

	1926	1927	1928	1929	1930
Capital străin	32,42%	40,25%	28,25%	22,14%	22,13%
Sume necesare exploatării	26,78%	46,62%	49,29%	39,26%	36,90%
Diferență	+ 5,64%	- 6,37%	- 21,04%	- 17,12%	- 14,77%

Din acest tablou comparativ vedem că capitalul circulant nu era suficient din care cauză Societatea „Regna” în decursul activității ei nu putea face față obligațiilor decât numai cu o oarecare jenă.

Știm că creditele industriale cu termene scurte trebuie plătite din încasările bunurilor de tranzacție. Aceste bunuri trebuie să asigure, printr-o desfacere rentabilă, replătirea creditelor la scadență și în același timp să furnizeze societății mijloace lichide absolut necesare pentru buna funcționare a întreprinderii. În același timp știm însă, că rulmentul bunurilor de tranzacție pe lângă conjunctura pieței depinde și de durata procesului de producție (doborârea arborilor, transportul până la fabrici, fabricația, vânzarea). În epoca de criză financiară și economică, gradul de lichiditate al debitorilor și al efectelor de primit se reduce în mod simțitor. Nu vom ținea cont deocamdată de acești factori, care influențează în mod deosebit, ci vom lua posturile din activ concentrate (Activul disponibil, cel realizabil și bunurile de tranzacție) și vom indica acoperirea pe care ele o oferă atât pentru trebuințele proprii ale întreprinderii, cât și pentru acoperirea capitalului străin.

	1926	1927	1928	1929	1930
Activ disponibil și realizabil	26,63%	43,07%	48,45%	50,67%	32,22%
Sume necesare exploatării	26,78%	46,62%	49,29%	39,26%	36,90%
Diferență	- 0,15%	- 3,55%	- 0,84%	+ 11,41%	- 4,68%

Din acest tablou comparativ, ținând cont și de lichiditatea diferitelor bunuri, vedem că, față de posibilitățile anuale de exploatare, Societatea „Regna” n-avea un capital circulant suficient. În anul 1929 avem o acoperire în plus, determinată de reducerea exploatărilor forestiere, activul realizabil începe însă să-și reducă lichiditatea, așa încât în realitate situația devine mai critică, cu toate că din acest tablou ea pare a fi mai favorabilă.

Având în vedere necesitățile proprii ale întreprinderii, capitalul străin nici n-avea acoperire și atât timp cât creditorii nu reclamau capitalul lor, „Regna” putea să-și continue activitatea, îndată însă ce capitalul străin și-a reclamat drepturile, situația a devenit catastrofală.

În tabloul pe care îl publicăm în continuare, valorile atât din Activ, cât și din Pasiv sunt grupate și exprimate în procente pe ani în comparație cu capital total.

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂȘĂUD

Tablou comparativ al Activului (1926-1932)

Activ	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Activ disponibil %	1,03	0,63	0,67	0,57	0,13	0,05	0,19
Activ realizabil %	7,05	19,35	18,87	16,69	9,94	10,36	9,13
Bunuri de tranzacție %	18,55	23,09	28,91	33,41	22,15	11,51	9,71
Avansuri pentru exploatare forestiere %	7,71	4,70	3,52	7,15	4,79	1,71	1,13
Valori și obiecte de producție %	8,30	7,20	6,47	5,38	6,26	2,99	2,94
Investiții %	57,36	45,08	41,56	36,80	41,60	45,95	46,73
Pierdere %	-	-	-	-	15,13	27,43	30,17
TOTAL %	100	100	100	100	100	100	100

Tablou comparativ al Pasivului (1926-1932)

Pasiv	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Capital social %	56,64	44,11	53,85	44,75	59,20	61,01	62,14
Diverse fonduri %	-	1,24	1,57	17,37	5,62	5,37	5,39
Fonduri de amortizare %	5,17	8,22	10,72	12,96	13,05	13,43	13,59
Diverși creditori %	32,42	39,52	27,09	20,63	20,59	18,48	17,07
Fonduri speciale spre administrare %	-	0,74	1,17	1,52	1,54	1,71	1,81
Beneficii %	5,57	6,17	5,60	2,77	-	-	-
TOTAL %	100	100	100	100	100	100	100

La Activ vedem că diferitele părți ale averii ocupă diferite procente, variind în decursul anilor.

În anul 1930 se înregistrează prima pierdere, devenind la sfârșitul primului semestru al anului 1932 30,17% din avere.

La Pasiv, în „diverși creditori”, avem datoria către Direcția silvică, către Banca „Albina” Cluj, Creditul Industrial București, diverși furnizori, efecte de plată în lei și valute, dividende neachitate și salarii restante.

După ce am expus aceste tablouri comparative, să analizăm anul 1930 și 1931, căci în acest interval timp vom găsi cauza deznodământului fatal.

Activ disponibil și realizabil	1930	1931
Cassa lei	400.310,54	147.746,73
Efecte în portofoliu lei	3.003.789,56	2.076.102,60
Efecte publice și acțiuni lei	7.467.230	7.546.730
Conturi curente lei	6.438.935,55	7.360.397,73
Diverși clienți lei	14.666.067,21	14.935.661,43
lei	31.976.332,86	32.066.638,49

Bunuri de tranzacție	1930	1931
Cherestea lei	40.381.774	24.168.989
Lemn rotund lei	25.711.747	8.306.067
Produse secundare lei	4.258.134	2.980.520,95
lei	70.351.655	35.455.576,95

OCTAVIAN LUNGU

În urma crizei economice și financiare, Activul realizabil se imobilizează, prin prelungirea termenului de plată al efectelor de primit, prin efectele protestate și în suferință, prin blocarea depunerilor în cont curent la Pesti-Hazai-Elso-Takarekpentzar, Budapest și prin insolabilitatea debitorilor (concordate preventive). Dacă mai ținem cont că în contul Efecte publice și acțiuni avem un activ imobilizat (acțiunile Băncii Grănicerilor), vedem că situația financiară a Societății „Regna” era cât se poate de complicată și dificilă.

Bunurile de tranzacție de asemenea nu ofereau nici o lichiditate, căci vânzări nu se puteau face.

Exploatarea porțiunilor de pădure, doborâte de vânt din Valea Cormăii, cu toate că societatea nu mai dispunea de fonduri lichide și nici desfacerea nu era asigurată, nu se putea amâna, pentru a nu amenința restul pădurilor. Prin răscumpărarea dreptului de plutărit în anul 1930, în calitate de prim concesionar pe pârâul Neagra și afluenții săi, Societatea „Regna” își luase o obligație de plată de lei 7.000.000, dând efecte de plată în lire sterline. Dacă mai ținem cont și de faptul că Societatea „Regna” a făcut investiții însemnate (Fabrica din Dorna, dreptul de plutărit) tocmai în epoca când s-a dezlănțuit criza economică mondială cu repercusiuni atât de adânci în toate domeniile, ne putem explica situația dificilă cu deznodământ fatal. Împrejurările economice și financiare s-au schimbat, posibilitățile de desfacere, imobilizarea activului realizabil, capitalul străin își reclamă însă drepturile, cerând lichidarea datoriilor. Societatea „Regna” avea datoriile către Direcția silvică pentru lemnul rotund. Această instituție, cu toate că era administratoarea averilor grănicerești, reclama datoria punând în același timp la depozitele de bușteni și cherestea tăblițe care indicau că materialul lemnos formează proprietatea Direcțiunii silvice. Direcția silvică a refuzat să mai predea material fără plata anticipativă. Societatea „Regna” mai avea o datorie de circa lei 15.000.000 către Banca „Albina” Cluj care, de asemenea cerea restituirea capitalului împrumutat și, în același timp, și o garanție reală.

Să arătăm acoperirea capitalului străin, prin activul disponibil, realizabil și al bunurilor de tranzacție.

Acoperire	1930	1931
Activ disponibil și realizabil	Lei 31.976.332,86	Lei 32.066.638,49
Bunuri de tranzacție	Lei 70.351.655	Lei 35.455.576,95
Total	Lei 102.327.987,86	Lei 67.522.215,44
Datorii	Lei 70.260.171,15	Lei 62.178.420,01
Diferență	Lei 32.067.816,71	Lei 5.343.795,43

În anul 1930 avem acoperirea capitalului din activul realizabil și prin bunurile de tranzacție, aceste părți ale averii fiind însă în parte imobilizate, nu oferă o acoperire și lichiditate suficientă. În anul 1931 situația se înrăutățește, activul realizabil și bunurile de tranzacție, în raport cu lichiditatea, nu oferă nici pe departe acoperirea datoriei. Admițând totuși că Societatea „Regna” putea să-și plătească datoriile din activul realizabil, în acest caz activitatea ei economică trebuia să înceteze și așa s-a și întâmplat. Despre această chestiune vom vorbi când vom trata lichidarea „Regnei”.

*

Activitatea industrială și comercială

După ce am expus situația financiară, să rezumăm și activitatea industrială și comercială, arătând pe ani cantitățile materialului lemnos exploatat, fasonat și vândut.

Lemn rotund exploatat în pădure

Esențe rășinoase

EXPLOATAREA PĂDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN BISTRIȚA-NĂSĂUD

1926	1927	1928	1929	1930	1931
136.912 m ³	289.441 m ³	300.615 m ³	221.045 m ³	155.336 m ³	52.872 m ³

Esență foioase

1926	1927	1928	1929	1930	1931
11.423 m ³	11.397 m ³	31.873 m ³	29.903 m ³	16.757 m ³	-

Vedem că cea mai intensă exploatare forestieră a fost în anul 1928, în anii următori înregistrăm o scădere continuă, pentru a ajunge în anul 1931 la 1/6 parte în comparație cu exploatarea anului 1928.

Fabricație**Lemn rotund esență rășinoasă trecut prin gatere**

1926	1927	1928	1929	1930	1931
77.592 m ³	138.926 m ³	158.512 m ³	191.000 m ³	141.429 m ³	105.010 m ³

Debitarea în fabrici nu merge paralel cu variațiunile înregistrate la exploatările forestiere, cu toate că exploatările forestiere în anul 1929 se reduc cantitativ cu 1/3 față de anul 1928, iar la exploatarea fabricilor înregistrăm o urcare. Conjunctura în urma crizei economice a devenit mai defavorabilă, materialul brut trebuia însă fasonat; se lucrează mai mult pentru depozite decât pentru piață.

Vedem că, atât exploatările forestiere, cât și exploatarea fabricilor au mers progresiv cu posibilitățile de exploatare și desfacere.

În anul 1927 se pune în funcție fabrica din Dornișoara și Fiad și se cumpără și fabrica „Struniorul” din Susenii-Bârgăului. În anul 1929 se cumpără fabrica de cherestea din Vatra-Dornei. În 1930 se răscumpără dreptul de plutărit de prim concesionar pe pârâul Neagra și afluenții săi.

Societatea „Regna” își ajunge mărimea optimală, făcând investiții noi tocmai în epoca când începe criza economică, reducându-se astfel gradul de exploatare și investițiile industriale în mod simțitor. Pe lângă micșorarea activității se imobilizează și însemnate fonduri.

Să arătăm desfacerea pe cantități.

Material lemnos vândut**Lemn rotund**

1926	1927	1928	1929	1930	1931
49.432 m ³	70.662 m ³	28.300 m ³	60.000 m ³	40.047 m ³	6.571 m ³

Cherestea

1926	1927	1928	1929	1930	1931
36.602 m ³	72.419 m ³	91.940 m ³	91.240 m ³	68.214 m ³	61.117 m ³

OCTAVIAN LUNGU

Vedem că și vânzările au mers în mod progresiv, începând să scadă după apariția crizei economice. După anul 1929, vânzările se făceau cu multe dificultăți, se putea vinde aproape numai marfă superioară, desortându-se în același timp depozitele.

Să arătăm variațiunile în timp ale activului și pasivului.

Vom lua de bază bilanțul anului 1926, deci al primului an de activitate. Pentru a avea însă o oglindă reală, va trebui să ținem cont că în anul 1926 s-a lucrat numai cu două fabrici. Luând sumele din bilanțul anului 1926 egal cu 100 și ținând cont de coeficientul de industrializare prin cele șase fabrici, ne vom putea da seamă de tendințele de dezvoltare ale Societății „Regna”.

După cum știm, bilanțul din anul 1932 a fost încheiat la data de 30 iunie 1932.

Tabloul de indici al activului (1926-1932)

Activ	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Activ disponibil	100	78,5	99,6	102,3	22	8,1	31,2
Activ realizabil	100	352,1	413,6	440,1	253,5	256,2	221,7
Bunuri de tranzație	100	159,8	241	335,1	214,8	108,2	89,7
Avansuri pentru exploatare forestiere	100	78,2	70,6	172,4	111,7	38,5	25,1
Valori și obiecte de producție	100	112,2	120,4	120,5	135,6	62,8	60,6
Investiții	100	100,7	111,9	119,3	130,4	139,7	139,5
Pierdere	-	-	-	-	100	75,9	14

Tabloul de indici al pasivului (1926-1932)

Pasiv	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932
Capital social	100	100	147	147	188	188	188
Diverse fonduri	-	100	153,2	2039	637,6	591	582,7
Fonduri de amortizare	100	204,4	320,5	466,2	454,1	453,3	450,4
Diverși creditori	100	156,5	129,1	118,3	114,1	99,4	90,2
Fonduri speciale pentru administrare	-	100	191,9	298,9	296,8	317,4	331,2
Beneficii	100	137,4	150,1	89,5	-	-	-

Indicăm rentabilitatea întreprinderii „Regna”:

Rentabilitatea	1926	1927	1928	1929
Capitalului total	5,77%	6,17%	5,60%	2,77%
Capitalului propriu	8,54%	10,34%	7,81%	3,56%

Investițiile au fost amortizate cu un procent mediu după cum urmează:

Anul	1926	1927	1928	1929
Amortizare	9,01%	11,21%	11,38%	19,64%

D. Virgil Șotropa și „Arhiva Someșană”

M. MĂLIN

Veacul nostru a pierdut în mare parte sentimentul dragostei de trecut. Pilda înaintașilor cu toată experiența frământărilor de veacuri e luată prea puțin în seamă. Numai datorită acestui fapt prezentul e o perpetuă răscruce pentru tineret, un ghem întortocheat de orientări, tendințe și idei. Primim totul din vecini – bun și rău – fără de nici o măsură, în nădejdea că ne vom eticheta drumul existenței pentru că el să ne dea conștiința clară a sensului destinului nostru. Și aici e enorma, poate fatala greșeală a generației noastre postbelice; aici e a se căuta anarhismul zilelor ce trec fulgerător, prin o viață fără formă, fără disciplină rațională, fără încadrări în sensul adevărat al dezideratelor noastre naționale. Dacă am urma pilda marilor noștri bărbați, dacă am urmări cu atenție cursul atâtor frământate leături din istoria sacrelor noastre suferințe, dacă ne-am împărtași din potirul trecutului sunt sigur că apele prezentului ar fi mai puțin tulburi și sensul viitorului s-ar destina mai clar în umbra străjii vechilor pilde.

... Iată de ce salutăm totdeauna cu bucuria nădejdelor de mai bine revistele istorico-culturale românești – menite să fie file din evanghelia tineretului – și pe reprezentanții lor. Între acestea pe planul întâi revista năsăudeană „Arhiva Someșană”, scoasă prin sânguinta și sacrificiul bătrânului gazetar al vremurilor de restriște d. Virgil Șotropa. De numele acestui moșneag albit de iarna vremilor trecute se leagă nu numai apariția acestei reviste, ci întreaga mișcare culturală grănicerească a secolului al XX-lea. D. V. Șotropa își începe cariera ziaristică prin 1888-89, ca student. Între anii 1891-1896 e redactor la „Gazeta Transilvaniei”, în acea „redacție necăjită” cum povestește adesea „unde de multe ori n-aveam nici bani de hârtie” și unde împreună cu Grigore Maior, T. Pop, Augustin Paul, etc., ducea o luptă aprigă contra dușmanilor milenari, fie prin atacuri fățișe, fie – și asta din cauza cenzurii – în „mod indirect cu citiri printre șire”. În coloanele „Gazetei” d. V. Șotropa, redactorul literar, a publicat primele foiletoane asupra stărilor din granița năsăudeană, scoțând în evidență vitejia cătanelor negre, dând în același timp imbold tinerilor rămași în graniță care, șicanați de toți puternicii sacrosanctului regim, se vedeau descurajați fără de nici un sprijin în greaua luptă ce o duceau. În coloanele acelei gazete a aprins domnia-sa candela „cultului strămoșilor de grăniceri”, ridicând până la îndumnezeire pe acei înaintași care bătătoreau neînfricați drumurile ce duceau la „Înălțatul Împărat”.

Reîntors în graniță, d. V. Șotropa a ocupat postul de profesor la liceul din Năsăud unde s-a dedicat cu totul activității literare, fiind colaboratorul celor mai de seamă reviste românești și străine. Din nenumăratele domniei-sale studii și articole se poate citi dragostea nemărginită ce nutrea față de neamul său, precum și vastele cunoștințe ce le posedă, câștigate, fie din continua lectură din literatura universală și experiența bogată, fie adunată în călătoriile dese în orașele occidentale. În colaborare cu d. prof. univ. dr. N. Drăganu publică „Istoria școlilor năsăudene” și în colaborare cu d. dr. Al. Ciple „Monografia orașului Năsăud”.

În 1924, d. Șotropa are ingenioasa idee de a scoate o revistă care „să îmbrățișeze trecutul și viața actuală a ținutului nostru”. Astfel ia naștere „Arhiva Someșană”, revistă culturală-istorică care umple un mare gol în publicistica acestui îndepărtat colț de țară. „Nu ambiții personale, nici dorul de a ne vedea tipărit numele, au fost motorul principal al editării

M. MĂLIN

revistei noastre, ci dorința de a face cunoscut acest ținut de graniță care are un trecut istoric și cultural atât de frumos” (din „Cuvânt către cititor” *Arhiva Someșană*, 1924, nr. 1).

Arhiva Someșană, ieșită dintr-o minunată intuiție a realităților, unește înțelegerea tainicelor îndemnuri spirituale cu clarviziunea de ordin practic a populației românești de pe aceste meleaguri. Colecția numerelor apărute e cel mai frumos buchet în care s-a adunat tot sufletul grănicer. Prin însăși scrisul colaboratorilor – înflorit la fiecare pas de zâmbetele florilor aducerii aminte în fața căreia își pleacă atât de cucernici fruntea – e, cred, cea mai admirabilă insurrecțiune împotriva unui indiferentism brutal și a unei debile vegetări cenușii ce s-a sălășluit în anii din urmă la Năsăud.

Arhiva Someșană e însuși sufletul visătorului întârziat în vreme. Virgil Șotropa, care continuă să creadă cu încăpățânarea lungii experiențe în rostul constructiv al unui vis: educarea generațiilor ce vin din umbra faptelor înaintașilor „grănițeri” și în duhul Evangheliei. „Pentru că de ce să n-o mărturisim limpede – scrie d. Șotropa în *Arhiva Someșană* nr. 3 – că dimensiunile și grozăviile recentului război multor oameni le-a cam zdruncinat sistemul nervos, iar lozinca conceptelor și ideilor internaționale privitoare la pretense drepturi individuale – și nu naționale, cum sub mască se accentua și, ici-colea, încă și acum se accentuează – le-a abătut atenția de la întâmplările trecutului înălțător și plin de entuziasm național. Să nădăjduim însă că sămânța falsului umanitarism aruncat de mâini infernale cu scopul să descompună și nu să întreme și închege neamuri și state naționale, va trebui să piară, iar tineretul român își va întoarce iarăși privirile către însuflețitoarele figuri și fapte din zilele istorice, mai apropiate și mai depărtate, ale poporului nostru”.

Cred că această școală, inaugurată de d. Șotropa, nu-și va întârzia roadele ...

*

Ce-aș putea să scriu în acest foileton despre recentul nr. 19 al *Arhivei Someșene*? E atâta bogăție de suflet în cele peste 200 pagini, încât orice încreștere în coloanele acestui ziar care a dovedit o atât de largă înțelegere pentru orice problemă năsăudeană, ar trebui reprodusă din fiecare pagină a revistei.

Colaborează un întreg șir de bărbați năsăudeni albiți de greul vremilor ce au trecut, parfumând fiecare pagină cu stropi de amintire: d. Șotropa ne poartă – așa ca într-o preumblare cum domnia-sa obișnuiește aproape cotidian – prin Năsăudul de acum un veac.

D. Iuliu Moisil – alt moșneag neobosit năsăudean – inventariindu-și același inepuizabil trecut măreț în lupte, scrie despre „Viața exemplară a unui tânăr grănițer: Ion Găvrilaș”. Sfinția-Sa d. protopop Ion Pop în „Din amintirile mele” evocă figura lui Ionel Brătianu și Elisa Brătianu cărora „le păstrez amintirile cele mai plăcute și mereu mă gândesc la noblețea sentimentelor ce ne-au arătat și cât ne-au iubit de mult, s-a dovedit prin marele bine ce ne-a făcut nouă, grănicerilor, când era vorba de exproprierea pădurilor grănicerești, căci grație lui tot ale noastre au rămas. În veci pomenirea marelui patriot și român Ionel Brătianu!” (*Arhiva Someșană*, nr. 19, p. 80).

D. Ștefan Buzilă, vicarul Rodnei, scrie despre „O cerere în căsătorie de la 1847”, etc. - alături de harnicul Iosif Naghiu, pasionatul tânăr cercetător care semnează „Paginile istorico-culturale”. Tot în acest număr, d. Iuliu Moisil a început publicarea materialului asupra „Figurilor grănicerești năsăudene” asupra cărora vom reveni.

De încheiere ținem să felicităm călduros de d. dr. Laurențiu Oanea, senator de Năsăud, care sprijină materialicește, în mod cu totul dezinteresat revista aceasta prin fondurile puse la dispoziție de regia cooperativei „Regna” al cărei președinte este¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 184, p. 2 (pseudonim aparținând lui Emil Boșca-Mălin).

Din vremurile tulburi ale revoluției

Cum s-au înființat cele dintâi gărzi pe Valea Someșului – Explozia de la Ilva-Mică - Cu steagul tricolor și cu mitraliera în propagandă – Crimele de la Apahida

Astăzi suntem în măsură să publicăm un nou document istoric din arhiva S. M. S. (Serviciul Militar de Spionaj), condus în 1918 și 1919 de însușitul român dr. Carol Șotel, medic.

Credem că facem un real serviciu publicând aceste documente de mare preț și cine se va ocupa cândva de istoria revoluției din 1918 va găsi în ele pagini de adevărată valoare.

Cei ce vin după noi, într-o țară unită, nu vor putea să înțeleagă niciodată vremurile mari prin care au trecut înaintașii lor, acei care au avut fericirea să-și vadă visul împlinit cu ochii și care au luptat pe toate căile împinși de idealism, punând câte o cărămidă modestă la temelia înjgheburii României unite, printre gloanțele răspânditoare de moarte ale secuilor și urmăriți de furia fără margini a călăilor noștri unguri.

Era mai greu ca astăzi a-ți bate atunci pieptul că ești român și cu toate acestea românii ardeleni au știut să se pună cu tot devotamentul în slujba ideii naționale. Și ca faptele lor să nu uite, e bine să ne amintim de ele cât de des. De aceea, acest raport al serviciului S. M. S este o dovadă edificatoare de felul cum s-au organizat românii în Ardeal și cum au rugat Armatele Române să vină să-i elibereze. Publicăm în copie raportul S. M. S. nr. 11 din 7 noiembrie 1918:

”Subsemnatul dr. C. Șotel am fost trimis cu stegarul Niculae Pop, pentru a ancheta cauza exploziei de dinamită și ecrăzită din gara Ilva-Mică, de a liniști spiritele rebele de pe Valea Someșului și a vesti tuturor împlinirea unirii neamului românesc de la Nistru până la Tisa, îndemnând grănicerii someșeni să se prezinte la Cluj, pentru a se înrola în gardă și în urmă principala misiune de a trimite o deputațiune peste Carpați la Iași, ca să roage imediata și necondiționată intrare a Armatei Regale Române în Ardeal.

Am plecat din Cluj în ziua de 5 noiembrie cu un tren special constatator din o locomotivă și două vagoane în fruntea a 25 soldați, dintre care până la întoarcere au dezertat 19 și patru gradați. Seara am ajuns în Năsăud, unde intelectualii disperăți de focurile neconținute de arme ce se trăgeau din toate părțile, de amenințarea de a aprinde și distruge fabrica de spirt a d-lui Iulian Marțian, își pierduseră capul. În urma acestei situații am hotărât să rămânem peste noapte în Năsăud. Aici am înțeles cum niște haimanale bolșevice au năvălit asupra judecătorului Artene Mureșan, voind să-l omoare și numai grație împrejurărilor a scăpat cu viață și ce e mai de mirat, că domnia-sa era un om tăcut și cinstit din cale afară și fost ofițer pe frontul italian. Asemenea erau în plan de masacrare și alți intelectuali români.

După sosirea noastră, am amuțit toate pușcăturile, iar pleava Năsăudului nu știa unde să-și ascundă puștile de frică.

A doua zi, alăturându-ni-se un voluntar cu termen redus, d. Ordace, gardist din Bistrița, cu un vagon deschis, pe care avea montată o mitralieră și un tun.

Abia ieșiți din satul Feldru, am observat cum de-a lungul drumului erau sute și sute de cară și căruțe, încărcate cu scânduri, poște, lemne și trunchi, furate de la depoul fabricii de cherestea a pădurilor grănicerești din Ilva-Mică.

Cărăușii devenind agresivi și încercând să atace trenul, Ordace pune în funcțiune mitraliera, trăgând la câțiva metri peste capetele lor și atunci la șuieratul gloanțelor, toți lăsară vite, care, material și apucă care încotro ascunzându-se prin tufișuri și șanțuri sau dispărând prin văile și văgăunile dealurilor.

DIN VREMURILE TULBURI ALE REVOLUȚIEI

Ajunși în Ilva-Mică, gara era aproape ruină, nici o fereastră, nici o ușă, acoperișul distrus și o parte dărâmați, - toate în urma groaznicii explozii a depoului de explozibile situat la câteva sute de metri. Presiunea atmosferică a fost așa de puternică încât comuna situată la 2 km. depărtare, nu a rămas un geam nesfărâmat în bucăți.

Dezastrul a fost provocat de niște soldați care, crezând că cine știe ce vor afla în magazinele subterane, au intrat să cotovăiască și dând de o granată, au încercat s-o demonteze; fie că au aruncat foc în vreo ladă cu praf de pușcă, cu certitudine nu se poate constata, când s-a produs explozia, aprinzând și aruncând în aer întregul depou ce conținea cantități enorme de dinamită, ecazită și gloanțe, bineînțeles toți câți au fost prin apropiere, după informații ulterioare, șapte, întrec care și prizonieri ruși, și-au găsit moartea acolo, bucăți din trupul lor fiind aruncate la distanțe de sute de metri.

În tot parcursul drumului de la Ilva la Rodna, am întâlnit alte sute și sute de cară, cu material lemnos jefuit de la depourile fabricilor de cherestea, a pădurilor grănicerești.

În fiecare sat ne-am oprit ținând câte o vorbire, vestind poporului și intelectualilor adunați, despre robire și rugându-i să alcătuiască gărzii, ca să mențină ordinea, iar pe cei tineri i-am invitat să se prezinte la Cluj.

În Rodna, încredințând pe d. dr. Laurențiu Oanea, șeful gărzii naționale, să cerce a pătrunde peste Carpați la Iași, ne-am reîntors la Cluj.

În Dej, am fost siliți să întrerupem călătoria, ne mai plecând trenul mai departe din cauza deteriorării cazanului, a fost ciuruit de câteva gloanțe, poate chiar intenționat.

Ne-am prezentat la casa d-lui dr. Theodor Mihaly, președintele parlamentarilor români din Camera din Budapesta unde am fost reținuți la cină, fiind de față și d. dr. Alexandru Vaida-Voevod, refugiat de la moșie, din cauza jandarmeriei care a încercat un atentat la viața d-sale, distrugând apoi și jefuind împreună cu haimanalele satelor, avutul.

Ambilor conducători le-am pus întrebarea: ce cred despre hotărârea luată de secția S. M. S. de a arunca tunelurile de la Ciucea în vânt, de a distruge podul de peste Mureș și Teiuș și podul de peste Someș la Dej (podurile C. F.) motivând aceasta cu interesul ardent de a nu da posibilitatea ungarilor să care documente și bogății la Pesta și de a opri retragerea nemților în orice posibilitate de a căra cele jefuite din Vechiul Regat și, în special, întregul armament.

La care, am primit răspunsul să nu încercăm; nu aprobă planul și să ne adresăm Comandamentului Regal Român.

A doua zi în gara Apahida am fost martori oculari când secuii ce plecau spre casă au împușcat între soldații români fiindcă vorbeau românește, omorând doi pe loc și rănind pe alți cinci, iar pe unul, fiindcă purta tricolorul, l-au lovit în cap cu un par de a căzut jos fără conștiință și transportat la Clinica din Cluj, a sucombat în tren. Toți trei purtau parole galbene, fiind din regimentul 31 din Sibiu.

Despre acestea știe și șeful de gară fiind martor ocular, pe lângă cel puțin 50 de călători, aflători în gara Apahida.

Dr. C. I. Șotel, Niculae Pop

Dr. C. I. Șotel, șeful secției S. M. S., dr. Valentin Drăganu, George Chelemen, dr. Iuliu Florian”.

Citind acest raport, parcă ne trec pe dinaintea ochilor toate faptele din timpul revoluției înșirate ca pe un film de cinematograf, cu omoruri, cu explozii, cu trenuri cu mitraliere, cu poduri aruncate în aer, cu gloanțe ce șuieră sinistru în aer, cu praf de pușcă și cu steagul tricolor român care se înalță falnic de la un colț la altul al Ardealului și fâlfăiește mândru peste ruinele ungurești și peste învingerea și unirea românească de totdeauna¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul IX, 1935, nr. 199 (vineri, 13 decembrie), p. 3.

Iubirea de frate

ICU CRĂCIUN

Ceea ce a făcut și face jurnalistul și scriitorul Nicolae Vrăsmaș pentru fratele său, Teo, este un lucru demn de apreciat. După decesul lui Teo (la vârsta de 67 de ani), Nicu a început să-i caute și să-i adune miile de pagini de manuscrite și să i le publice întâi în ziare și reviste, apoi în volume postume ca: „De dragoste și dor” (2007) și „Nori dantelați” (2008).

În 2018, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la trecerea lui Teo în eternitate a dorit să reîmprospăteze memoria celor care l-au cunoscut și prețuit și i-a îngrijit un nou volum intitulat „Raze de suflet”, la Editura Charmides (Bistrița), poezii împărțite în 5 secțiuni: „Drumeție și poezie”, „De dragoste și dor”, „Poeme rebele”, „Versuri inedite” și „Acrostihuri”; cartea se încheie cu gânduri scrise despre viața și creațiile sale în subcapitolul: „Teo Vrăsmaș văzut de contemporani”, în care semnează: Titus Wachsmann-Hogiu (2 texte), Mircea Platon, Grigore Avram, Adrian Mănarcă, Constantin Andrițoiu, Remus Deac, George Vlad, Dumitru Ciupa, Traian Parva Săsărman (2 texte), Pavel Costea jr., Paveș Știrbu, Leonida Ștefănescu, Iuliu Lucața, Ioana Hangan, Rafila Mureșan, Livia Blaga, Ioan Viraj, Olimpiu Nușfelean, Alexandru Cocian, Georgeta Ficior, Simion Cristea, Menuț Maximilian, Ana Pleșca, Mircea Daroși, Vasile Găurean, Ion Radu Zăgreanu, Ioan Avram, Alexandru Dărăban, Sever Ursa, George Vasile Rațiu, Virgil Rațiu (2 texte), Victor Știr (2 texte), Virginia Brănescu și, firește, Nicolae

Vrăsmaș, cu toții scoțând în evidență talentul și calitățile morale ale poetului, omului și profesorului Teodor Vrăsmaș, născut în 4 noiembrie 1931, în Prundu Bârgăului, trecut la cele veșnice în 17 aprilie 1998 și înmormântat în orașul Sângeorz-Băi.

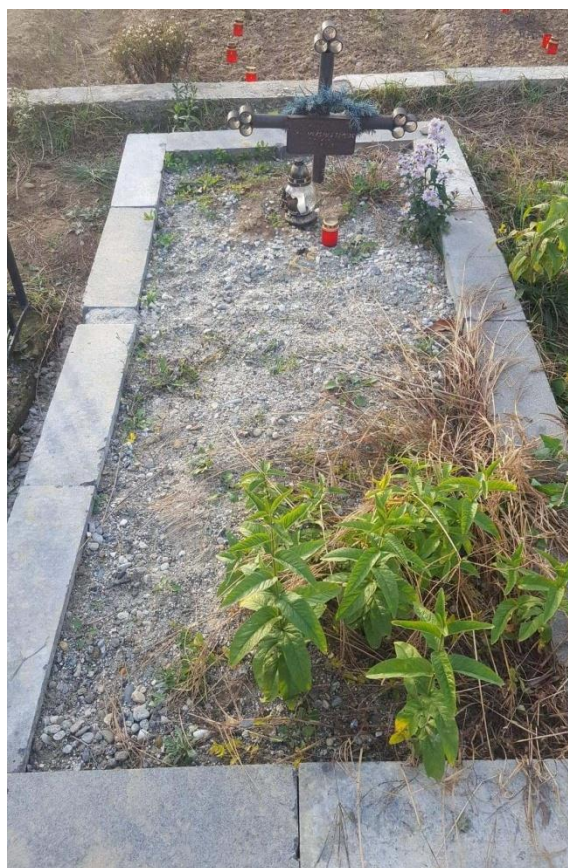
În afară de cele trei volume de poezii tipărite până acum, scrierile lui Teo Vrăsmaș (absolvent al Facultății de Geografie-Biologie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca) pot fi împărțite în: lucrări de specialitate (5), lucrări susținute în cadrul unor simpozioane și sesiuni de comunicări științifice, pe plan județean și interjudețean (5), montaje literar-muzicale (10), texte originale pentru brigăzi artistice și grupuri satirice (32), monologuri și cuplete muzicale (8), texte pentru melodii populare și prelucrări folclorice rea-

ICU CRĂCIUN

lizate de profesorii de muzică: Octavian Costinașiu și Ionel Oarcăș, un volum de epigrame în manuscris, intitulat „Șarje amicale”, câteva balade, fabule, un volum de poeme religioase, în manuscris, intitulat „Apoge satanas”, un roman autobiografic, cu titlul „Tragedia lui Teo” și câteva caiete de culegeri de folclor din Țara Bârgăului și Țara Năsăudului, ținuturile unde a fost profesor sau director de școală.

În biografia sa, un loc aparte îl ocupă perioada anilor 1996-1998, când, alături de o echipă de profesori de pe Valea Bârgăului, majoritatea cu gradul I, s-a implicat în alcătuirea unei monografii complexe a acestui ținut, în trei volume, care ar fi cuprins circa 1800 de pagini, cu hărți și anexe, în total 15 capitole, dar, din păcate, materialele aflate în manuscris au fost, în cea mai mare parte, înstrăinate și pierdute. Nicu Vrăjmaș a recuperat o parte din lucrările fratelui său și le-a publicat în cunoscutele sale „Anuare Bârgăuane”, începând cu anul 2011 și până în 2018, fiecare număr de o înaltă ținută culturală și spirituală, adevărate tezaure de istorie locală și nu numai.

Înainte de a încheia această cronică succintă, am primit de la prietenul meu, Nicu Vrăjmaș, o altă carte scrisă de fratele său, intitulată „Poeme rebele” (Ed. Solon, Bistrița, 2019). Nicule, să știi că iubitul tău frate te vede și-ți mulțumește, de acolo unde este, pentru ceea ce faci pentru el! Despre ea, voi scrie în viitorul apropiat.

Mormântul din cimitirul „De pe Tabără” – Sângeorz-Băi unde își duce somnul de veci
TEO VRĂSMAȘ

LICEUL „SOLOMON HALIȚĂ” SÂNGEORZ-BĂI

PROMOȚIA

1973 - 1974

CLASA a IV – a A	
1	ANDRESI D. MARIUTA
2	ANDRESI I. MARIOARA
3	ANDRONESI A. LAZAR
4	AVRAM GR. LAZAR
5	BUIA GR. GRIGORE
6	BUIA I. ANA
7	CIRCEIE V. ILEANA
8	CORUTIU L. EUGEN
9	CROITOR I. MARIA
10	DUDAU S. DUMITRU
11	DUMITRAS M. IOAN
12	FILIPOI A. LEONTIN
13	FILIPOI V. FLORIN
14	GORGAN I. MARINELA
15	IONASCU I. MARIN LEONTIN
16	JARDA I. NASTASIA
17	MOISIL L. CIFOR PARTENE
18	MOLDOVAN I. LIVIU
19	MOLDOVAN I. RAFILA
20	MURESIANU S. MIRCEA LEONTIN
21	MUTE N. RODICA DIANA
22	PARAUAN I. MIRCEA
23	PARTENE A. ALEXANDRU
24	POP T. EUGENIA
25	PUI I. CONSTANTIN
26	RAZVANTA V. MARIA MAGDALENA
27	RUPEA I. CORNELIA
28	SASU I. IOAN
29	SERBAN A. DUMITRU
30	STEFAN L. MARIA
31	TARANU D. VIOREL
32	TERSANSZKI G. GABRIEL
33	URECHE L. IOAN
34	VIDICAN T. SUSANA

CLASA a IV – a B	
1	BILT D. MARIA
2	BLAGA P. VASILE
3	CIMPEAN V. MARTIAN
4	CIRCOMAN V. AURICA
5	DOMIDE M. ILEANA
6	FILISPAN A. ELENA
7	GAGEA F. MARIANA
8	GHERGHINA P. MARIANA
9	GHERGHINA P. STELA
10	GURBET I. NICULAE
11	HOLCIU D. OLIMPIA
12	KELLNER C. EVA-ANA
13	MAN I. EUGENIA
14	MATEI L. SOFIA
15	MATEIU M. CORNELIA
16	MOLDOVAN L. VASILE
17	MOTOFEEA V. ARISTINA
18	NECHITI I. IOANA
19	NICULAI L. CATALINA
20	OMETITA M. FLOAREA
21	PETREANU G. STELICA
22	POPANTON I. MARIA
23	RIMBULEA V. MARIANA
24	SINGEORZAN P. SILVIA
25	STAVARIU G. IOANA
26	TILEA G. AURICA
27	TINCA MAGDALENA
28	URECHE I. MARIA
29	VARVARI V. ILIE

**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**

**ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229**